БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БАЛДЫРЫЛАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1929 чылда үдезилеттинген

1954 АПРЕЛЬ 4 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 69 (3006)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Өртектериниң чаа чиигелдези—совет күрүнениң күчүзүнүң тодаргай илерээшкини (1 арын).

Тывыш кооперациязының соңгаарладып болбас сорулгалары (1 арын).

А. Трофимов. — Коммунистиг партияның сески съездизи (2 арын).

Бедик дүжүт дээш (2 арын).

Областың профэвилелдериниң ажылын бедик деңнелче (3 арын).

Үшкү улдунда школаларда өөредилге түннелдери (3 арын).

К. Прейкшас. — Социалистиг Литва (3—4 арыннар).

Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының дөрткү съездизи (4 арын).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң хуралының дугайында дыңнадыг (4 арын).

Европаның улустарынга Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң кыйгырыы (4 арын).

Тайбың талалакчыларын Швецияда истеп сүрүп турары (4 арын).

Улустуң чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкын

Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга күрүнениң үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң доктаалын Совет Тываның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле кады улуг өөрүшкүлүг хүлээп алган. Бо доктаал болза, совет кижилериниң тургузукчу тайбың күш-ажылының болгаш социалистиг экономиканың улам өзүлдезиниң херечизи болуп турар.

Улустуң чаагай чоруунуң дугайында, ооң культурлуг болгаш материалдыг хереглелдерин эң-не долузу-биле хандырар дугайында сагыш салыр хүлээлге Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка дээди хоойлу болуп турар. Дайын сөөлүнде чылдарның дургузунда үүрмектеп садар өртектериниң чедиги бо чиигелдези болза, ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин үргүлчү бедидер дугайында партияның болгаш чазактың могаг чок сагыш салыышкынын тодаргай херечилеп турар.

Өртектериниң чаа чиигелдези улустуң чаагай амыдыралын улам экижидип, рубльдиң садып алыкчы аргазын бедидип, совет өг-бүле бүрүзүнүң бюджединге немелде ажыкты бээр. 1954 чылдың апрель 1-де өртектер чиигелдезиниң түннелинде күрүне-кооператив садыының шугуму-биле чон чылда чээрби миллион рубльдиң ажыын алыр. Ооң ачызыбиле ажылчын, албан-хаакчыларның боттуг ажыл төлевири, тараачыннарның орулгазы база катап бедиир.

Өртектер чиигелдези массалыг хереглелдиң чугула болгаш хөй-хөй бараанарынга хамааржып турар. Чоннуң бүгү ниити болгаш хүн-бүрү хереглээри хлеб, далган чижектиг бораанарның өртектерий чиигеткен. Калбак хереглелдиң пөс-таавы, кылыглыг хептер, идиктер, бөрттер, демир оруннар, савалар, саваң, оттуг-ыяш болгаш өске-даа үлетпүр бараанарынга база культура-спорт бараанарынга өртектер 10—20 хуу чиигетинген. Көдээге онза хереглеинип турар тудуг материалдарынга, автомобиль бензининге, керосинге, дуска, дарганнаар хекселдерге, парник рамаларга өртектерни чиигеткени улуг ужур-дузалыг.

Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга өртектериниң чыл-бүрүде чиигедилгези болза, капиталистигургузугдан социалистиг тургузуг-ны артык күштүүн бадыткап туро. Бисте бараанларга өртектер чиидези болза, улус ажыл-агыйының үү адырларының күчүлүг көдүрүшкүнүнүң түннелинде, күш-ажылы бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң гаш үлетпүр продукциязының үнезин чиигеткениниң түннелинорутунуп турар. 1953 чылдың үр бүдүрүлгезиниң хемчээли мурнундагызындан 2,5 катап ССРЭ-ниң национал орулга-9 чылдан 1953 чылга чедир 62 үдээн, а дайын мурнундагы-ийи ажыг катап ашкан.

үндезилээш улустуң чаагай оруу үзүктел чокка өзүп турар. Ажылчын, албан-хаакчыларның болгаш колхозчуларның орулгалары күрүнениң үүрмектеп садар өртектериниң чиигелдезин барымдалаарга, сөөлгү дөрт чылдарда алдан хуу өскен. Ооң-биле холбаштыр чоннуң садып алыр аргазы бедээн болгаш бараан саарылгазы өзүп турар. 1954 чылда күрүне-кооператив садының дамчыштыр чонга 1940 чылдаазындан ийи катап хөй бараанарны садар. Бараан саарылгазының болгаш улустуң хереглел бараанарын бүдүрүп үндүрер талазы-биле беш чыл планы дөрт чылда, тодаргайлаарга 1954 чылда күүсетинген турар.

Совет кижилериниң амыдыралын улам-на байлак, улам-на чаагай болдурары, оларның өзүп турар материал-культурлуг негелделерин эң-не долузу-биле хандырары Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың бүгү ажыл-чорудулгазында сиңниккен. СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлери, партияның болгаш чазактың ооң соондагы доктаалдары, СЭКП ТК-ның февраль-март Пленумунуң шиитпирлери социалистиг экономиканың, бирги эзлчегде көдээ ажыл-агыйның улам ыңайгы күчүлүг көдүрлүүшкүнүн көрүп турар. Көдээ ажыл-агыйның күчүлүг көдүрлүүшкүнүн хандырары, чонга аъш-чем продуктуларының, чиик үлетпүрге чиг-эттиң элбекшилин тургузары — бүгү улустуң эң чугула херээ болуп турар. Партияның болгаш чазактың улуг сагыш салыышкынынга сорук кирген совет кижилер боттарының мурнунда салдынган сорулгаларны алдарлыы-биле күүседир дээш каш дапкыр күжениишкин-биле ажылдап турар.

Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга күрүнениң үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТК-ның доктаалы ажылчы чоннарның күш-ажылчы идепкейин көдүрүп үндүрген. Партияның болгаш чазактың доктаалынга алдар болдурган ажылчын, албан-хаакчыларның, колхозчуларның хуралдары оларның улуг сорук кириишкининиң дугайын чугаалап турар. Кызылдың аъш-чем комбинадының ажылчыны эш Казулин коллективтиң хуралынга мынча дээн:

—Бистиң чурттуң ажылчы чоннары коммунистиг ниитилелди бүзүрелдиг тургузуп турар. Хүн-бүрүде чаа өөрүшкүлүг медээлер болуп турар. Төрээн чурттуң бүгү черлериндеи күш-ажылчы тиилелгелер дугайында медээлер кээп турар. Бистиң коллектив база-ла Ада-чурттуң чечектелиишкини дээш демисешпишаан, күштерин хайыралавайн ажылдап турар. Коллектив квартал планын чедиишкинниг күүсеткен. Ынчалза-даа, кылыр ажыл ам-даа улуг, бисте ажыглатынмаан курлавырлар болгаш аргалар ам-даа хөй, оларны хөделиишкинче киирер херек.

Аъш-чемчилериниң коллективи партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынынга сорук киргеш, апрель айның планын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бирги сессиязы ажыттынар хүнде—апрель 20-де күүседирин хүлээнмишаан, май мурнунуң социалистиг чарыжын калбартырынче хоорайның бүдүрүлгелериниң ажылчын, албан-хаакчыларын кыйгырган.

Үлетпүр бүдүрүлгелерге, албан черлеринге, колхозтарга, МТС-терге болган хуралдарга ажылчы чоннар боттарының өөрүшкүзүн илередип-шаан, социалистиг Төрээн чуртунуң күчү-шыдалын улам быжыглаар дээш, ажыл-агый талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннер дээш демиселге бүгү күштерин берип, ажылдаар күзел-соруун илередип турарлар. Кол сорулга болза, ажылчы чоннарның күш-ажылчы идепкейин бүдүрүлге планнарын долдур болгаш ажыр күүседиринче, көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының бедик дүжүдүн чедип алырынче, мал ажылын бүгү талазы-биле көдүреринче угландырары, социалистиг чарыштың чалгыын улам калбартырынче угландырары болур.

Коммунистиг партияны, совет чазакты долгандыр сырый каттышкан совет улус коммунистиг тургузуушкуннуң улуг херээ дээш демиселге бодунуң эгээртинмес күштерин берип келген болгаш моон соңгаар-даа могаг чокка бээр дээрзинге кандыгдаа чигзиниг турбас.

Белоруссияда чиик үлетпүрнүң чаа бүдүрүлгелери

МИНСК. Чиик үлетпүрнүң чаа бүдүрүлгелерин Белоруссияда тудуп, ажылдап турар бүдүрүлгелерни чаартып, калбартып турар.

Минскиниң камвол комбинадының кол тудуунуң ханаларының бетоннаашкыны дүрген чоруп турар. Дөрткү кварталда бүдүрүлгениң бирги ээлчээ ажыглалга кирер. Витебскиге чыл төнчүзүнде торгу фабриказы продукцияны берип эгелээр. Ам мында кол тудугнуң эң сөөлгү каъдының ханазын тургузуп турар, дузалаар цехти тудуп турар. Тудугжулар бүдүрүлгени ажыглалга дүрген киирер дээш чаржып турарлар.

(СЭТА).

Өртектериниң чаа чиигелдези — совет күрүнениң күчүзүнүң тодаргай илерээшкини

★

Улам күжениишкинниг ажылдаар

Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга күрүнениң үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында медээни дыңнааш, Кызылдың сапог мастерскаязының ажылчын, албан-хаакчылары даараныла цехиниң залынга өөрүшкүлүү-биле чыглып, митинги кылганнар.

Сапог мастерскаязының стахановчузу эш Рощин бир дугаарында сөс алгаш, Коммунистиг партияның болгаш совет чазактың сагыш салыышкынынга күш-ажылчы харыы болдуруп, апрельдиң бүдүрүлге планын 105 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 6 хуу бедидерин, база бүдүрүп үндүрүп турар бараанарның боттүнезин 5 хуу чиигедирин чедип алырынче коллективтиң ажылчын, албан-хаакчыларын кыйгырган.

Эш Рощиниң саналын бүдүрүлгениң ажылчыннары чаңгыс эп-сеткилдиг деткээн. Ооң дараазында санал берген эштер Вяткин, Сафронова, Сандык олар бүдүрүлгениң апрель планын 115 хуу күүседирин хүлээнгеннер.

Транспортчуларның сөзү

«Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга күрүнениң үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП Төп Комитединиң доктаалын Кызыл АТК-зының коллективи улуг көдүрлүүшкүн-биле уткааннар.

Дүштеки чем үезинде кыска митинги болган. Аңаа чүве чугаалаан кижи бүрүзү Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка чүректиң ханызындан өөрүп четиргенин илередип турган болгаш боттарының күш-ажылын улам күштелдириниң, бүдүрүлге онаалдазын чедиишкиниг күүседириниң, бистиң чуртувуска коммунизим тургузуушкунунуң херээнге боттарының салыышкыннарын киириниң дугайын чаңгыс эп-сеткилдиг медеглээннер.

— Бистиң бүдүрүлгевис бирги кварталдың планын чедиишкиниг күүсеткен. Бистиң коллектививис дөрт айларның программазын хуусаа бетинде күүседирин, а апрельдиң онаалдазын 20-де күүседирин хүлээнген—деп чолаачы эш Королев чугаалаан.

★ ★ ★

Чуртталгавыс улам чаагай болгаш бай-шыдалдыг болуп турар

ЛЕНИНГРАД. Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга күрүнениң үүрмектеп садар өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында өөрүшкүлүг медээ Ленинградтың ажылчы чоннарының боттарының чыл тудум быжыгып турар Төрээн чуртту дээш чоргаарланыышкынын хайныктырган. Киров заводтуң коллективиниң сеткил-сагыжын каңны дүрген эзилдириниң мастери Н. Монозов илередипишаан, мынча деп чугаалаан:

— Өртектериниң чаа чиигелдези — бистиң Төрээн чуртувустуң күчүшыдалының чайыннанчак көргүзүү болур. Бистер, совет кижилер, төрээн күрүневис моон соңгаар-даа улам чечектелип, бистиң амыдыралывыс улам чараш чаагай болгаш бай-шыдалгыр болзун дээш күштеривисти харамнанмас бис.

«Булкан» деп машина тудуунуң заводунуң коллективи бир дески, шыңгыы график ёзугаар ажылдап турар. Март 31-де үш хүннүң нормазын күүсеткен, ол заводтуң чаартыкчы токары Ф. Семеновтуң медеглээни болза:

— Ам совет өг-бүле бүрүзү идиктиг тургузугнуң артык күштүүнүң база бир көргүзүү болур.

Биче эртем ажылдакчызы эш Куличков мынча деп чугаалаан:

— Өртектер чиигелдезиниң дугайында доктаалда социализмниң кол экономиктиг хоойлузу илереп турар-дыр. Совет өг-бүле бүрүзү аъш-чемни экижидерин, эң дээди сорттарның бараанарын садып алырынга чарыгдалды улгаттырарының чаа аргаларлыг болуп турар.

Өртектериниң улам ыңай чиигелдезиниң дугайында Доктаалды ажылчы чоннар чер бүрүде изии-биле чүүлдүг деп көрүп турар. Уссурийск МТС-тиң кочегары эш Пахомовтуң чугаалааны болза:

— Мээң өг-бүлем ишти 9 кижи. Өртектер чиигелдезиниң ачызында мээң боттуг ажыл төлевирим дыка бедип турар. Улуг ойнап алыышкынны совет өг-бүле бүрүзү алыр.

Приморьениң ажылчыннарының болгаш колхозчуларының хуралдарынга ажылчы чоннар бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар.

(СЭТА).

Совет өг-бүленің бюджеди өзүп турар

ВЛАДИВОСТОК. Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга күрүнениң үүрмектеп садар өртектерин чаа чиигеткеннге алдар болдурган хөй кижи киржикчилиг хуралдар Приморье крайның балык комбинаттарынга, далай судноларынга, шахталарга, колхозтарга болгаш албан черлеринге болуп эрткилээн.

Балык ажылының болгаш океанографияның Оожум океан институдунуң конференц-залынга бүгү коллективтиң хуралы болган. Биология эртемниериниң доктору профессор Кагановскийниң чугаалааны болза:

— Коммунистиг партия болгаш Совет чазак Ленинниң чагыларын амыдыралга боттандырбышаан, чоннуң материалдыг чаагай чоруун улам ыңай көдүрер дээш могаг чокка демисежип турар. Бистиң чуртувуска өртектериниң чаа чиигелдезиниң дугайында медээ чаа бюджет чылында Японияга аъш-чем өртектериниң бедээнииниң дугайында медээ-биле дүгжү берген. Өске-даа капиталистиг чурттарда өртектер улгадыышкыны болуп турар. Бо фактылар болза, ажылчы чоннарны ядыы, түренги болгаш аш чорукка чедирип турар капиталистиг тургузугдан социалистиг тургузугнуң артык күштүүнүн база бир көргүзүү болур.

Биче эртем ажылдакчызы эш Куличков мынча деп чугаалаан:

— Өртектер чиигелдезиниң дугайында доктаалда социализмниң кол экономиктиг хоойлузу илереп турар-дыр. Совет өг-бүле бүрүзү аъш-чемни экижидерин, эң дээди сорттарның бараанарын садып алырынга чарыгдалды улгаттырарының чаа аргаларлыг болуп турар.

Өртектериниң улам ыңай чиигелдезиниң дугайында Доктаалды ажылчы чоннар чер бүрүде изии-биле чүүлдүг деп көрүп турар. Уссурийск МТС-тиң кочегары эш Пахомовтуң чугаалааны болза:

— Мээң өг-бүлем ишти 9 кижи. Өртектер чиигелдезиниң ачызында мээң боттуг ажыл төлевирим дыка бедип турар. Улуг ойнап алыышкынны совет өг-бүле бүрүзү алыр.

Приморьениң ажылчыннарының болгаш колхозчуларының хуралдарынга ажылчы чоннар бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар.

(СЭТА).

★

Сорук кириишкин

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Совет кижилериниң материал-культурлуг чаагай амыдыралын улам чечектелдиреринге партия болгаш чазак улуг кичээнгейни салып турар. Аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга күрүне өртектериниң чиигедилгезиниң дугайында шиитпирни Чөөн-Хемчик районунуң ажылчы чоннары сеткил ханыышкынныг бедик өөрүшкүлелбиле таныжып турар.

Райпонуң барык шупту магазиннери чаа өртек ёзугаар садыгларын эң эвээш шактарның дургузунда эде тургузуп ап шыдаан. Апрельдиң баштайгы ийи хүннеринде безин чон дыка хөй хереглел бараанарын садып алган.

Коммунистиг партияның, Совет чазактың өртек чиигедилгезиниң дугайында бо чаа доктаалын радио дамчыштыр дыңнааш, чоннуң патриотчу күш-ажылы улам-на хайныгып турар. «Искра» колхозка болган 100 ажыг кижи киржикчилиг митингиге колхозчулар хову ажылынга беленин илередипишаан, часкы тарылганы эң кыска үеде агротехниктиг негелделер ёзугаар доозарын, мал болгаш тудуг база өске-даа ажылдар талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни алган.

Чадаана хоорайның коллективтеринге, «Большевик», Калинин аттыг база өске-даа колхозтарга болгулаан хуралдарга ажылчы чон тодаргай хүлээлгелерни ап турган. Амгы үеде колхозтарның хову турлаглары хынамчалыг деритинип, МТС-тиң чаа совет техника-биле чепсеглетинген трактор бригадалары колхозтарның шөлдеринче үнүп эгелей берген.

Чаа хүлээлгелер

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң үлетпүр комбинадының коллективи январь болгаш февраль айларның бүдүрүлге онаалдаларын 170 хуу күүсеткен. Апрель 1-де дүштеки часпарда болган митингге сөс ап чүве чугаалаан кижи бүрүзү чоннуң байлакшыл амыдыралы дээш төрээн партиязының болгаш чазааның улуг сагыш салып турарын улам-на бадыткап турар ам чедиги удаа өртек чиигедилгезиниң дугайында доктаалга өөрүшкүлелин илередип турган.

Бодунуң ажылынга мастер болган бүдүрүлгениң даараныкчылары Маркелова, Журавлева, бызаңчы Князев, станокчу Байкалова болгаш өскелер-даа чаа, улам бедиткен хүлээлгелерни алган.

Тывыш кооперациязының соңгаарладып болбас сорулгалары

ССРЭ-ниң тывыш кооперациязының Төп Чөвүлелиниң эргелелиниң даргазының оралакчызы эш А. П. Заговельев-биле беседа

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улустуң хереглел чүүлдериниң бүдүрүлгезиниң болгаш оларның шынарын экижидилгезиниң бедик көдүрлүүшкүнүнүң программазын боттандырып турар. Бо харыысалгалыг шиитпирге улуг рольду калбак хереглелдиң бараанарының улуг берикчизи болур ССРЭ-ниң тывыш кооперациязы ойнаар. Чижээлээрге, тывыш кооперациязының бүдүрүлгелери даараан кылыгларның үштүн биринден хөйүн, шой саваларның чартыындан хөй кезиин, хөй санныг демир оруннарны, кидис идиктерни бүдүрүп үндүрүп турар. Тывыш кооперациязының артельдери ол ышкаш трикотажты, демирден кылган кылыгларны, ыяш-химия продуктуларын, хол-биле кылган хевистерни, ойнаар чүүлдерни, патефоннарны, радиоприёмниктерни болгаш көдээ ажыл-агыйның хереглели хөй-хөй чүүлдерни белеткеп турар.

Оон аңгыда, чоннуң идик, хеп болгаш бажың хекселиниң янзы-бүрү чүүлдерин септеп хандырарының талазы-биле хүлээлге тывыш кооперациязында онаажып турар.

Тывыш кооперациязы ажылчы чоннарның негелделерин ам-даа долузу-биле хандырып шыдавайн турар дээрзин билинзе чогуур. Кооператив артельдери негетинип турар чүүлдерни четпес үндүрүп турар.

Ам тывыш кооперациязының бүгү ажылдакчыларының сорулгазы болза, кыска хуусааның иштинде калбак хереглелдиң бараанарының бүдүрүлгезин дыка улгаттырары болгаш оларның шынарын экижидери болур. 1954 чылда артельдер 1950 чылдыындан ийи ажыг катап хөй янзы-бүрү бараанарны белеткеп кылган турар ужурлуг. Бажың хекселдериниң бүдүрүлгези 46 хуу улгадыр, оларның шынары, уран-шевер кааслалгазы болгаш кылыы экижиир. Бүгү бажың хекселдериниң 90 ажыг хуузу бирги сорттуг кылдыр кылдынар болгаш 20-ден эвээш эвес хуузу бирги болгаш дээди чергелернии кылдыр кылдынган болур. Бажың хекселдериниң ассортиментизи дыка калбарар, ийи болгаш үш өрээлдерлиг бажыңнарга херектиг бажың иштиниң өөрлеш хекселдериниң, чем шкафтарының, шкафтарның, ээп кылган стулдарның бүдүрүлгези улгадыр.

Бо чылын даараныла кылыгларының бүдүрүлгези, ылаңгыя бичии уруглар пальтолары болгаш костюмнери, а ол ышкаш даштыкы болгаш ак хеп трикотажтарының бүдүрүлгези өзер. Эрткен чылга бодаарга 13 миллион эш хөй эр болгаш хереэжен уктар кылдынган турар. Демир саваларның, патефоннарның, фото-улгатырыкчыларның, чемоданнарның, даштан, ыяштан болгаш дой-довуактан кылган уран-шевер кылыгларының бүдүрүлгези калбарар.

Тывыш кооперацияларының бүдүрүп кылганы бараанарның аразында хөй черни көдээ ажыл-агый чепсек-хекселдери, тудуг материалдары болгаш колхозчу көдээге эргежок чугула өске-даа чүүлдер ээлээн турар.

Тывыш артельдери хөй санныг уруглар ойнаар чүүлдерни кылып турар. Ынчалза-даа оларның ассортиментизи ам-даа ядыы, а шынары куду. Чамдык хоорайларга демир, чымчак чүүлдерден кылган ойнаар чүүлдериниң болгаш ойнаарактарның чаа бүдүрүлгелерин тудар деп айыткан. 90 ойнаар чүүлдериниң чаа хевирлериниң болгаш уругларның янзы-бүрү хекселдериниң массалыг бүдүрүлгезин экижиткен турар.

Бо чылын артельдериниң, септелгедаараныла мастерскаяларының, парикмахерскаяларның болгаш фотографияларның четкизи дыка калбарар. Ырак районнарлыг көдээ чонну көжүп чоруур мастерскаялар-биле хандырар.

Тывыш кооперациязы ийи эртемшинчилел институттарлыг, дыка хөй экспериментальдыг болгаш техниктиг лабораториялар-лыг, конструктор болгаш төлевилел конторалар-лыг. Ийи чүс ажыг лабораториялар чиг-эттиң болгаш продукцияның шынарының хыналдазын кылып турарлар. Төп тывыш чөвүлелиниң чанында бажың хекселдериниң төп конструктор бюрозу ажылдап эгелээр. Конструктор-технологтуг бюролар болгаш лабораториялар областарның болгаш крайларның тывыш кооперацияларының чанынга шыдатынар шаа-биле тургустунган турар.

Амгы үеде шинчилел болгаш төлевилел организациязы бүдүрүлгениң техниказын болгаш технологиязын болбаазырангайжыдары-биле, кылыгларның конструкциязын болгаш шынарын экижидери-биле холбашкан 900 хире эртем темаларын ажылдап кылып турар.

Тускайжыткан артельдерде бүдүрүлгениң күчү-шыдалы үре-түннелдиг ажыглатынып, бот-үне куду болгаш бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынары бедик деп чүвени дуржулга көргүзүп турар. Мынчангаш чер-черниң кооперация организациялары бажың хекселдери кылырының, металл ажылдап кылырының, трикотаж, даараныла, ыяш ажылдап кылырының болгаш үлетпүрүнүң өске-даа адырларының тускайжыткан бүдүрүлгелеринче киринген.

Уралдың, Сибирьниң, Ыраккы Чөөн чүктүң, Ортаакы Азияның болгаш Казахстанның районнарынга тывыш кооперациязының элээн каш чаа бүдүрүлгелерин чоокку ийи—үш чылдарда ажыглалга киирер деп турар. Бүгү 1954—1956 чылдарда амгы үениң техниказы-биле чепсеглеген муң-муң бүдүрүлгелерни, ооң иштинде 400 хире туйбу заводтарын, 140 ажыг бажың хекселдери кылыр, 30 даараныла болгаш 12 трикотаж фабрикаларын тударын айыткан. Бо чылдың төнчүзүнде чоннуң амыдырал хандырылгазының муң хире бүдүрүлгелери тургустунган турар.

Бараанарның бедик шынары дээш демиселге тывыш кооперацияларының бүдүрүп үндүрүп турары кылыгларга хөй-ниитиниң көрүлдези улуг дузаны көргүзүп турар. Кандыгбир артельдериниң шиигээдип алганы, көрүлдеге чүүлдүг деп көрген кылыгларның хевирлерин өске бүдүрүлгелерге нептередип турар. Чоннуң хереглелинге ажыглатынмас бараанарны бүдүрүп үндүрерин соксадыр болгаш четпестерлиг кылыгларның конструкциязын өскертип болгаш эдип турар.

Марксизм-ленинизмни өөренип турарларга дузаламчы

Коммунистиг партияның сески съездизи

Совет Россия 1919 чылда берге үени чурттап эртип турган. Ол болза, дайзыннарга бүзээлетирген шериг лагери шинчилиг болуп турган. Антантаның чурттары аныяк Совет республикага удур күрүнелериниң реакциялыг блогун мөөцнээрин болгаш күштелдиреринн соксатпайн турганнар. Ол хүннерде В. И. Ленин мынча дээн: «Бистер бүгү талаларыстан дайзыннарга хүрээлетиргеш илиг чер бүрүзүн чаалап ап турар бис...» (Чогаалдар, том 29, арын 5). Ол-ла үеде делегейниң бирги дайынынга аштырыышкынга таварышкылаан европа чурттарынга, Совет Россияның байдалын күштүг чиигедип турган революстуг көдүрлүүшкүн база болуп турган. Ол нарын, чөрүлдээлиг байдалда РКП(б)-ниң VIII съездизи чыылган, ооң ажылы 1919 чылдың марттың 18-тен 23-ке чедир Москвага болуп эрткен.

Съезд болза партия болгаш күрүне тургузуушкунунуң эң чугула айтырыгларын: РКП(б)-ниң чаа программазының дугайын, шериг байдалының болгаш шериг политикаларының дугайын, организастыг айтырыгларны болгаш өскелерни-даа чугаалашкан. Төп Комитеттиң отчёдунуң талазы-биле, чаа партияжи программаның дугайында база көдээге ажылдың дугайында илеткелдерни В. И. Ленин кылган. Съездиниң бүгү ажылы совет эрге-чагырганың хөй санныг дайзыннарын чылча шаварынче ажылчы массаларны мобилизастаарының херээнге база ажылчыннарның болгаш тараачыннарның делегейде бир дугаар социалистиг күрүнезин тургузарының херээнге Коммунистиг партияның организакчы ролюн күштелдирери дээш демиселдиң тугунун адаа-биле эрткен.

Сески съезд партияның чаа программазын чугаалажырынга болгаш хүлээп алырынга улуг кичээнгейни салган. Революсчу марксисчи партияның программазы—ажылчын аңгының улуг эчис сорулгазының болгаш демиселиниң төөгүлүг сорулгаларының допчу эртем ёзузу-биле чугаатынып кылдынган ажылы болур.

Бистиң партиявыстың үндезилекчизи болгаш баштынчызы В. И. Ленин 1917 чылдың февральдын буржуаз-демократтыг революциязының тиилелгезиниң үезинден эгелээш-ле, партияның чаа программазын ажылдап кылырынга канчаар-даа аажок кичээнгейни салып турган. РСДРПниң II съездизиниң 1903 чылда хүлээп алганы мурнуку партийжи программа чаа төөгүлүг байдалдарга болгаш социализм дээш демиселдиң чаа сорулгаларынга долу хемчээлдии-биле дүүшпес апарган турган.

Капитализмниң сөөлгү чадазы болур империализмниң тодарадылгазы-биле холбаштыр үлетпүр капитализмниң болгаш бөдүүн бараанныг ажыл-агайның тайылбырлалын программага бээр, бистиң чуртувуста экономиканың нарын байдалын, ол үеде янзы-бүрү ажыл-агай укладтарының, ооң иштинде үүрмек бараанныг ажыл-агайның талалакчызы ортумак тараачын бар турганын көргүзер деп, В. И. Ленин VIII съездиге санал киирген.

Ленин мынча дээн: «Бистиң программавыстың параграф бүрүзү ажылчы кижи бүрүзүнүң билип, шиңгээдип база таныжып алган турар ужурлуг үүлү болур. Бир эвес ол капитализм деп үүл дээрзин билбес болза, бир эвес ол үүрмек тараачыннар болгаш ус тывыштыг ажылагый капитализмни чайлаш чок болгаш ыяавыла үргүлчү төрүп турар деп үвени билбес болза,—бир эвес ол ону шынап-ла билбес болза, ол бодун коммунист мен деп үс-даа катап чарлап турза база радикалдыг коммунизм-биле менээргенип-даа турза, ол копеек-даа шаа четпес коммунист шинээ болур. Бис коммунизмни ол кажан экономика талазыбиле үндезилетиргенде, үүгле ынчаарда үнелээр бис». (Чогаалдар, том 29, арын 168).

Үүгле империализмниң тайылбырлалын бергеш капитализмниң дугайында, үүрмек бараанныг бүдүүрүлгениң дугайында, ортумак тараачынның ажыл-агайының дугайында үүлдерни программага киирбес деп Бухаринниң кызыдып турганы антимарксистиг туружунга В. И. Ленин ең эптеш чогу-биле удурланган. Бухаринниң ол троцкийжи-меньшевикчи туружу болза, социализмниң тургузуушкунунга ортумак тараачынларның ролюн дорамчылаан болгаш үүрмек бараанныг тараачын ажылагый капитализмни чайлаш чок төрүп үндүрүп, кулактарның тыптырынга болгаш өзеринге чедире бээр деп ол ең чугула фактыны чажырып чаап турган.

Съезд бухаринчи үзел-бодалды антибольшевикчи деп буруу шапкан болгаш Ленинниң саналын хүлээп алган. VIII съездиниң бадылааны, партияның программазынга капитализмнин-даа, ооң дээди чадазы — империализмниң-даа эртем ёзузу-биле үндезилетинген ленинчи характеристиказын берген. Ол характеристика болза, Россияга социалистиг революция канчап база үүге тиилээнин, пролетариаттың диктатуразы канчап база үүге тургустунганын билип алырынга болгаш шиңгээдип алырынга ажылчы кижи бүрүзүнге дузалаан. Бистиң чуртувуска социалистиг революция капитализмниң хөгжүлдезиниң чайлаш чок түңнели болган. Капитализм болза, кажан буржуаз ниитилелдиң бүгү чөрүлдээлери эриинге чедир чидигленип келгенде бодунуң хөгжүлдезиниң бир-ле чадазынга келгеш империализмче шилчий бээр. Капитализмниң империалистиг үеже экономиктиг болгаш политиктиг хөгжүлдезиниң, ооң деңзвес хөгжүлдезиниң дугайында В. И. Ленинниң айытканы хоойлуну ёзузаар алырга, социализм баштай чаңгыс, аңгылай алдынган чуртка тиилээр аргалыг болур.

Программа болза, социализм дээш демиселге партияның ээлчеглиг сорулгаларын тодаргайы-биле илереткен. Экономика талазы-биле буржуазияны экспроприастаарын чайгылыш чок үргүлчүлээрин болгаш ону туюлунга чедирерин, бүдүрүлгениң чепсек-хереклерин база саарылга эргилдезин бүгү улустуң өнчүзү болдурарын көрген. Чурттуң бүдүрүкчү күштерин бүгү хемчег-биле хөгжүдери дээш демисел болза, Коммунистиг партияның болгаш совет эрге-чагырганың бүгү ажыл-агый политиказын тодарадып турар кол сорулга кылдыр салдынып турган.

«Чурттуң чурттап эртип турары эң-не аар-берге үрелиишкиниң ужурунда—чонга эргежок чугула продукцияның санын доп-дораан болгаш канчап-даа турган көвүдедирин көргеН,—практиктиг сорулгага өске арткан сорулгаларга чагырттыр ужурлуг турган. Бо талазы-биле совет албан чери бүрүзүнүң улус ажылагыйы-биле холбашкан ажылының чедиишкинин практиктиг ажылдың түңнелдери-биле хемчээр ужурлуг деп программага онзалап демдеглээн турган. («СЭКП съездилериниң, конференцияларының болгаш ТК-ның пленумнарының резолюцияларында болгаш шиитпирлеринде» I кезээ, 1953 ч. арын 421).

Социалистиг тудуушкуннуң талазы-биле партияның өске чугула сорулгаларының аразында чурттуң ажыл-агайын чаңгыс-аай социалистиг план ёзугаар чорударының, улус ажыл-агайын организастаарынга профэвилелдериниң киржилгезиниң, социалистиг күш-ажылдың чурумун эде экижидериниң, социализмниң тудуушкунунга ортумак тараачынларны чоорту болгаш план ёзугаар киириштириериниң эргежок чугулазын программа база айыткан.

Нацияларның бот-тускайланырының дугайында үүлдү программага киирингге, нацияларның деңзвес эргезинге удурланып чүве чугаалаан Бухаринниң болгаш Пятаковтуң антимарксисчи, антипартийжи үзел-бодалдарынга съезд шиитпирлиг өйтур харыны берген. Ол дээрге, Советтиг чурттуң улустарының аразынга эп-найыралын хөгжүдеринге болгаш быжыглаарынга удур угланган великодержавтыг, шовинистиг чорук бооп турган.

Ленин мынча дээн: «...Бистер болза, туюлунга чедир интернационалистер бис, база бүгү нацияларның ажылчыннарының болгаш тараачыннарының эки-турал эвилелинче үүткүдүп турар бис деп үвени өске нацияларга чугаалаар ужурлуг бис».

Коммунистиг партия болза, нацияларның долу деңзвес эргелиин хүлээп көөрүн, колониялар болгаш деңзвес эргечок нациялар күрүне талазы-биле аңгыланыр эргелиг турарын хүлээп көөрүн удуртулга болдуруп турар деп чаа программага бижээш, съезд национал айтырыын шиитпирлээринге база-ла ленинчи оруктаа аңгыын чоруткан. Национал бөлүктериниң иштинге оларның кайы бирээзин өскезиинден артык эргелиг турар дээр чорукту узуткап чок кылырын программа негеп, бүгү ниитилел амыдыралын социалистиг эгелерге чаартып тургузар дээш демниг демиселди чорудар төлээде, янзы-бүрү национал-дарның ажылчы массаларыч чоокшулаштырарының политиказын бирги чергеге чорударының эргежок чугулазын айыткан. Коммунистериниң партиязы, национал айтырыының талазы-биле программалыг негелдерни чайгылыш чокка күүсетпишаан, бистиң чуртувустуң улустарының эки-тура эвилели болгаш акыдынмалышкы кады ажылдажылгазы болуп турар делегейде бир дугаар социалистиг, хөй национал-дыг күрүнени тудуп тургузарын хандырган.

VIII съездиниң хүлээп алганы партияның чаа программазы болза, бүгү делегей-төөгүлүг ужур-дузалыг документ болур.

РКП(б)-ниң VIII съездизи чаа партийжи программаны хүлээп алган үезинден бээр үш он чылдар эрткен. Ол үениң дургузунда бистиң партияның удуртулгазы-биле социалистиг ниитилелди тудуп тургускан болгаш социализмден коммунизмче чоорту шилчилгениң үезинче кирген.

Ооң-биле холбаштыр, программаның элээн каш үүлдери болгаш партияның ында илеретинген сорулгалары, олар шагда-ла боттанган үүве төлээде, амгы үениң байдалдарынга болгаш партияның чаа сорулгаларынга оон ыңай дүүшпестеп турар. Ону барымдаалааш, СЭКП-ниң XIX съездизи амгы партийжи программаның эде чогаадылгазын чорудар болгаш партияның эде чогаатынган программазының төлевилели Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының дараазында болур съездизинге көөрү-биле киирер деп доктааткан.

* * *

РКП(б)-ниң VIII съездизинин шериг айтырыының талазы-биле шиитпири төөгүлүг улуг ужур-дузалыг болган. Кызыл Армияны тудуп тургузары—ол дээрге, шаанда, марксисчилер теория талазы-биле безин тургузуп көрбээн мырыңай чаа айтырыг. Пролетариаттың диктатуразын тургусканының соонда, кажан социалистиг революцияның чаалап алыышкыннарын камгалаарының сорулгалары эң-не чидии-биле тургустунуп келгенде, Советтериниң республиказы күүлүг чепсектиг күштер чокка догуннап туруп шыдавас. Шаанда дарлатырып чораан аңгылардан энтузиазм-биле долдунган армияны тургузар, ынчангаш, ону пролетар революциязының тиилетирбес күжү болдурары эргежок чугула турган.

Ажылчын аңгы Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле ындыг армияны совет эрге-чагырганың тиилээнинин баштайгы хүннериндеН-не тургузуп эгелээн. Партия болгаш чазак большевикчи шериг политиканы хажыдар чорукка удур шериглиг болурун үзерин оралдажып турган бүгү-ле база янзы-бүрү дайзыннарга удур шиитпирлиг демисежип турган.

Съездиге үүве чугаалаан «шериг оппозициязы» дээри партияның шериг политиказын Троцкийниң хажыдып турганына удур шын демисежип турзажок, ооң-биле чергелештир үргүлчү турар Кызыл Армияны тургузарынга удурланып, партизанщинаның артыышкынын камгалап, армияга кадыг, демир сагылга-чурумга удурланып турган. Съезд «шериг оппозициязының» шын эвес саналдарын чөпшээревээн болгаш шыңгыы сагылга-чурумнуг, үргүлчү турар армияны тургузарын, а ол ышкаш шериг албан черлериниң ажылын шиитпирлиг экижидерин болгаш армияга коммунистерниң ролюн күштелдиреринн негээн.

Улуг харыысалга армияда шериг комиссарларынга онаатынып турган. Съездиниң шериг айтырыының талазы-биле резолюциязында армияда комиссарлар болза, совет эрге-чагырганың үүгле дорт болгаш шуут төлээлекчилери болур эвес, харын база хамыктың мурнунда салдынган эчис сорулганы боттандырар дээш демиселге бистиң партиявыстың угаан-бодалының, ооң чурумунун, ооң кадыг быжыының болгаш эрес-дидиминиң эдилекчилери болур деп айытынган.

Съездиниң шериг айтырыының талазы-биле шиитпирлери аныяк Кызыл Армияны быжыдарынга, ооң туруштуун болгаш шериг үрен эргазын бедидеринге, партияның удуртукчу ролюн күштелдиреринге идигни берген. Хамааты дайынының чылдарында болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынынга Совет Армияның чедип алганы алдарлыг тиилелгелериниң кол үнген дөзү—партияның мерген удуртулгазында.

VIII съезд ленинчи айтыышкыннарны барымдаалааш, партия организацияларының шынар составын баксырадып турган, оларның сан составын алгыдарынга удурланган, партияның хүрээлеңинге бир дугаар ээлчегде хоорайның болгаш көдээниң пролетар элементизин киирериниң эргежок чугулазын шыйган. Партияның социал составын экижидер болгаш коммунистерниң ончалал даңзызын чорудар дугайында съездиниң хүлээп алган шиитпири партияның хүрээлеңин быжыглаарынга, ооң дайынчы аргалаын бедидеринге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болган. Ажылчы чоннарның массалары-биле партияның харылзаазын быжыглаарынче болгаш калбарыырынче онза улуг кичээнгей салдынган. Массадан хоорулган, бюрократизм-биле хораннатынган партия кежигүннери шыңгыы шүүмчүлелге таварышканнар.

Съезд болза, партия тургузуушкунунуң болгаш ажылчы чоннарның хөй-ниити база күрүне организацияларын партийжи удуртурунуң дугайында шиитпирлеринге советтериниң ажылынга партияның удуртукчу ролюн чок кылдыр көрүп турган Сапроновтуң—Осинскийниң бөлүүнүң оппортунистиг үзелдеринге шиитпирлиг согуушкунну берген. Съезд советтерге партияның удуртукчу ролюн моон соңгаар күштелдиреринин эргежок чугулазын шыйган.

РКП(б)-ниң VIII съездизи ажылчы чоннарның бүгү организацияларынга: профэвилелдеринге, кооперативтерге, комсомолга болгаш ылаңгыя советтерге шиитпирлиг саалдарны болгаш долу удуртулганы алыр деп партия организацияларын кыйгырган.

Партия организациялары-биле совет органнарның бот-боттарынга харылзаа байдалының дугайында съездиниң айтыышкыны канчаар-даа аажок чугула болган. Партия организацияларының функцияларын күрүне органнарының функциязы-биле холуштурар чорукту болдурбас дугайын чугаалавышаан, съездиниң резолюциялары партия болза советтериниң ажыл-чорудулгазын удуртуп турар деп айыткан. «Партияның бүгү кежигүннери, олар күрүнениң кандыг-даа чугула албан дужаалдарын ээлеп турза, партияның контролюнуң адаанда турар» — деп съездиниң шиитпирлеринде чугаалатынган. (СЭКП резолюцияларда болгаш шиитпирлерде, I кезээ, арын 447).

Коммунистиг партияның удуртулгазы болза бодунуң Төрээн чуртун камгалаар дээш, база социализмни тургузар дээш демиселге бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының бүгү делегей төөгүлүг чедиишкиннериниң шиитпирлиг условиези болган.

Партийжи хүрээлеңнерниң чаңгыс эвин болгаш сырый каттыжыышкынын үзерин оралдажып турган бүгү дайзыннарга удур Ленин эптеш чок демисешпишаан, марксисчи-ленинчи теорияның арыг чаагайын камгалавышаан, ону чаа төөгүлүг дуржулганың үндезининге улам ыңай сайзырадып, улус-массалар-биле харылзааны быжытпышаан, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы тиилетирбес күш кылдыр хуулган. Партия улус-биле каттыжылгазы-биле бистиң чуртувусту коммунизмниң долу тиилелгезинче бүзүрелдиг аппар чоруур.

* * *

Совет эрге-чагырганы быжыглаарынга, Кызыл Армияны тургузарынга болгаш хамааты дайынны тиилелгелиг доозарынга партияның VIII съездизиниң чарлааны ортумак тараачыннар-биле эвилелдиң политиказы шиитпирлиг ужур-дузалыг болган.

Пролетариат болгаш ооң авангарды—коммунистерниң партиязы эрге-чагыргага турупкаш, чүс-чүс чылдар төөгүлүг аграр (чер) айтырыын тараачыннарга ажыктыг кылдыр шиитпирлээн. Чер дугайында декретти Совет эрге-чагырганың амыдыралга чорутканының түңнелинде, мурнундагы ядыыларның чартыындан хөйү ортумактарның деңнелинге чедир көдүрлүп шыдаанныр. Деревня ортумактарның кол массазынче кирип бар чыткан. Ортумак тараачын Совет эрге-чагырганың быжыынга, ажылчын аңгының диктатуразы өзүп, база быжыгып турар деп үүвеге улам-на улуу-биле бүзүреп турган, ынчангаш совет эрге-чагырганың талазынче улам-на улуу-биле эргилип турган.

Ортумактарның кол массалары болза ак-гвардейжилериниң тиилелгези помещиктериниң эрге-чагырганың катап тургузарынче, тараачыннарның черин чок кылырынче, үптээшкиннерже, эттеп-эриидээр чорукче апаар деп үүвеге бүзүрээш, совет эрге-чагырганың талазынче 1918 чылдың күзүнүнден эгелээш эргилип киргеН.

Ортумак тараачынны канчаар көөрүнүң талазы-биле Ленинниң болгаш партияның VIII съездизинин ажылдап кылганы, партияның чаа шугуму ортумак тараачынны кызып кызыгаарлаарының политиказындан ооң-биле быжыг эвилелдиң политиказынче, ол эвилелге ажылчын аңгының удуртукчу ролюн хевээр артырбышаан, шилчиирин негээн.

РКП (б)-ниң VIII съездизи ортумак тараачыннарны кулачество-биле канчап-даа холуп болбазын, кулактарга удурландыр углаган хемчеглерни оларга хамаарыштырбазын партия организацияларындан болгаш бүгү коммунистерден чегээн. Ортумак тараачыннарга хамаарыштыр албадалды болдурбас чорукче онза кичээнгей салдынган. Ортумак тараачынны совет тургузугже киириштирерде ооң хереглелдеринге кичээнгейлиг болгаш сагыш-човангыр болур херек турган. Ортумак тараачын-биле практиктиг дугуржулганы чедип алырын, социалистиг чаартылгаларны боттандырар аргаларын тодаргайлаарынга аңаа чиигелделер кылып болурун билири эргежок чугула турган.

Тараачыннарның ортумак массалары-биле шын харылзаа байдалдарын тургузарынга ажылчын аңгының талазындан тараачынга эт-үлетпүрнүң кылыглары-биле дузаламчы организациязы аажок чугула ужур-дузалыг болган. Ону боттандырарда бүдүрүкчү күштү күш-ажылдың чепсектери-биле, көдээ ажыл-агайның машиналары-биле хандырып шыдап болур кылдыр шак ол хире көдүрерин негеп турган. Үүгле шак ындыг болчумчалыг дузаламчының үндезининге ортумак тараачын-биле быжыг дугуржулганы чедип ап, база ону деревняга чаалап ап болур турган.

Съездиге Ленин мынча деп чугаалаан: «Кажан бис ортумак тараачынның амыдыралының экономиктиг условиелерин экижидип база чиигедир болзувусса, коммунистиг ниитилелге ол үүгле ынчаарда бистиң талавыска болур. Бир эвес бис даарта бирги класстың 100 муң тракторларын берип, оларны бензин-биле хандырып, оларны машинакчылар-биле хандырып шыдаптар болзувусса (од дээрге, ам дээреде—фантазия болур деп үүвени кайгамчык эки билир болгай силер), ортумак тараачын: «Мен-даа коммунияның талазында мен» (тодаргайлаарга, коммунизмниң талазында мен) дээр ийик». (Чогаалдар, том 29, арын 190).

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак VIII съездиниң шиитпирлерин күүседип тургаш, социалистиг хоорай деревняга үргүлчүнүң болгаш улам-на өзүп турар дузаламчыны көргүзерин чедип албышаан, эт-үлетпүр биле көдээ ажыл-агайның аразында, ажылчын аңгы-биле күш-ажылчы тараачынның аразында экономиктиг харылзааларны быжыглап турган.

Совет күрүнениң көргүзүп турары ышкаш, шак ындыг дузаламчыны күш-ажылчы тараачыннарга күрүне көргүзүп турган деп үүве капиталистиг чурттарның төөгүзүнде туруп көрбээн болгаш турбас-даа, совет көдээ ажыл-агый болза, ажылчын аңгының сагыш салыышкынының ачызы-биле делегейде эң-не механизастатынган көдээ ажыл-агый апарган. Ам, социалистиг күрүне деревняже, В. И. Ленинниң күзеп турганы 100 муң тракторлар эвес, а бир миллион хире тракторларны, а ол ышкаш дыка хөй нарын көдээ ажыл-агый машиналарын чоруткан. Совет күрүне чоокку үш чылдарда көдээ ажыл-агыйга ниити угланыышкынның 500 муң тракторларын (15 аът күштүг деп санаарга), 250 муң хөөп олуртур тракторларын бээр.

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин тургусканы-биле болгаш быжыглааны-биле бистиң партиявыс социализм болгаш долу коммунистиг ниитилелди тудуп тургузар дээш демиселге ажылчыннар биле ажылчы тараачыннарның кады ажылдажылгазының болдунар аргалыын болгаш эргежок чугулазын көргүскен.

Коммунистиг тургузуушкуннуң амгы байдалдарында партия болза, совет эрге-чагырганың дазыл үндезини болур—ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин улам ыңай быжыдар херекке канчаар-даа аажок улуг хайгаарадды салып турар. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак көдээ ажыл-агайның улам ыңайгы шыңгыы көдүрлүүшкүнүнүң, улустуң хереглел үүлдерин бүдүрүп үндүрериниң, хоорай биле деревняның аразынга бараан саарылгазын калбартырының улуг программазын ажылдап кылган. Ол программаның күүселдези бистиң чуртувустуң ажылчын аңгызының болгаш тараачыннарының тиилелгелиг эвилелин улам-на улуу-биле быжыдар.

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин тургузар болгаш быжыглаар талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының байлак дуржулгазы, улус демократтыг тургузугнуң бузулбас үндезини болур—ажылчын аңгы-биле ажылчы тараачынарның эвилелин сайзырадырынга болгаш быжыглаарынга улус демократиязының чурттарының коммунистиг база ажылчын партияларынга дузалап турар. Ол дуржулганы тайбың, демократия болгаш социализм дээш, социал болгаш национал дарлалга удур дем каттыжыышкынныг демисежири-биле хоорайның болгаш деревняның ажылчы массаларын сырый эвилелде каттыштырып турар капиталистиг чурттарның болгаш колониялардың Коммунистиг партиялары удуртулга болдуруп турар.

А. ТРОФИМОВ.
Төөгү эртемнериниң кандидады.

Бедик дүжүт дээш

ӨВҮР РАЙОН

Өвүр районда «Кызыл тук» колхозтуң хову ажылының бригадазында бедик дүжүт дээш күжениишкиниг ажылдап турарлар хөй. Ылаңгыя тарылга шөлүнге өдек төгер ажылга болгаш ногаа культураларын баш бурунгаар өстүрер чылыткылыг черлер кылырынга колхозчулар С. Сүвүр-оол, С. Бадыш-оол, К. Шири олар хүн бүрүде бүдүрер ажыл нормазын 200 хуу күүседип, чүткүлдүг ажылдааннар.

ЭРЗИН РАЙОН

Картофель болгаш ногаа культураларын элбекшидер дээш Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунда хову ажылының бригадазы багай эвес ажылдап турар. Ол бригада ногаа культураларын баш бурунгаар өстүрер чылыткылыг черлерни болгаш 8200 ирик-өдектиг саважыгаштарны белеткээн.

Картофель болгаш ногаа культуралары ажаап өстүрер бөлүкте эштер Серенбель, Ангыр, Назын-Хөө олар бүдүрер ажыл нормазын 150—200 хуу күүседип, кызымак ажылдап турарлар.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Чадаанада көдээ ажыл-агайның дуржулга станциязында эш О. Доопканга удуртурган хову ажылының бригадазы часкы тарылгага багай эвес белеткенип турар. Ол бригада тарылга шөлүнге 1000 тонна өдектиг, 600 тонна хүлдү төккен.

Бригада яблоктар, ранеткалар тарын олуртур шөлдү долгандыр кажаалаары-биле 2000 өргеннерни, 500 шанак чырааны сөөртүп белеткээн. Бо ажылга эштер М. Бүрбүй-оол, Д. Таан-оол, Д. Увайны олар мурнакчы киришкеннер.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

Шагаан-Арыг МТС-тың механизаторлары болгаш ажылдакчылары тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дооскан.

МТС-тың дирекция чери колхозтар-биле чарган керээзин күүседирибиле тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын механизаторлары-биле кады септелге доостуру билек-ле колхозтарга хувааган. Ол ышкаш часкы тарылгага хереглээр кывар, чаар материалдарны сөөртүлгезин дооскан.

Тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын хуусаа бетинде септеп доозар талазы-биле организастыг ажылдарны МТС-тың кол инженери эш Н. Бахолдин болгаш инженер эш Олдыров олар эки ажылдааныи демдеглээр херек. Ол ышкаш септелге ажылынга Домбаа-оол, Болат-оол, Стребков, Астафьев, Кечил-оол, Кукарин, Мохов болгаш оон-даа өскелер идепкейлиг киришкеннер.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

1954 чылда бүгү тарылга шөлүнден бедик дүжүттү чедип алыр дээш Тес-Хем районда Калинин ат. колхоз часкы тарылга белеткеп эки чорудуп турар. Часкы тарылының чепсек-хереклериниң сеп-гезин дооскан болгаш бүгү культураларның үрезинин арыглап белеткээн.

Ол ышкаш тарылга шөлүнде тонна өдекти, 30 тонна хүлдү, 6000 ирик-өдектиг саважыгаштар кылган болгаш ногаа культураларны баш бурунгаар өстүрер чылыткылыг черлерни белеткеп алган.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

Барлык шөлү—область оирлыг, делгем тараалаң шөлү оирээзи болур. Барыын-Хемчиктиң «Большевик», «Ленин», «Тиилелге», «Кызыл тараачы» колхозтарга болгаш Ворошилов аттыг колхозтың база «Барлык» совхозунуң чарылга шөлү Барлык болур.

Барлыктың суу тарылга шөлүнүң ортузу-биле баткан. Барлык хемден чарлып үнген улуг, биче суггарылга бугалары дыка хөй. Сл бугаларны алгыдыр казып, аштап албаанындан ооң суу ажык чок черлерже агар чорук чылдың-на болуп келгенин үүгле колхозчулар эвес, харын районнуң удуртур ажылдакчылары безин эки билир.

Эрткен чылын Барлык бугазынга кол кичээнгей салбаанындан ооң дөзү үрелгени-биле Чаа барлык бугазының суу эвээш болуп, «Барлык» совхозтуң, «Ленин оруу» колхозтуң элээн хөй шөлдүг тараалары суундан каткан. Ам час дүшкен. Суггарылга бугаларының дөзүн казып аштап, довурактаар ажыл районнуң колхозтарында эгелевейн турар.

Ам сорулга болза, районнуң колхозтарын суггарылга системазыбиле хандырар төлээде, суггарылганың бүгү-ле чаа болгаш эрги бугаларын аштап, дөстерин довурактаар ажылдар колхозчуларны районда суг ажыл-агыйының чери, партия райкому болгаш райкүүсконм эвилелдеп турган, кур болгаш куруккан черлерни колхозтарның бүрүн шиңгээдип алыры дээш ажылдаары чугула.

Областың профэвилелдериниң ажылын бедик деңнелче

(Профэвилелдериниң эвилелдер аразының область конференциязы)

Бо чылдың март 29—30 хүннеринде Кызыл хоорайга профэвилелдериниң эвилелдер аразының үшкү область конференциязы болуп эрткен.

Конференцияга профэвилелдериниң область Совединиң ажылының дугайында отчёт илеткелди, организастыг айтырыгларны чугаалашкан. Профэвилелдериниң область Совединиң ажылының дугайында отчёт илеткелди эш **Голунов** кылган.

Областың профэвилелдериниң отчёттуг үениң дургузунда ажылының бүгү байдалдарын илередип, областың профэвилел организацияларын партия болгаш чазактың салып турары улуг сорулгаларны, ылаңгыя СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң база СЭКП ТК февраль—март Пленумунуң шиитпирлерин күүседиринче угланган хемчеглерни айтып турар илеткелди конференцияга илеткелчи кылыр ужурлуг турган. Ынчалзажок ол ындыг болбаан. Илеткел областың профэвилел организацияларының четпес ажылдарын, ооң кол чылдагааны болза, области Совединиң, ооң салбырлар аайы-биле обкомнарының чер-черде профэвилел организацияларын боттуг удургулга-биле хандырбайн турарындан ындыг болганын шүгүмчүлээн.

Чижээлээрге, Шагаан-Арыгда үлетпүр комбинадында профэвилел организациязының четпес ажылдап турарының хараазы-биле ол коллективте күш-ажылдың сагылга-чуруму куду, ооң бүдүрүкчүлүү чавыс болуп турар. Социалистиг чарыш база калбак нептерелди албайн турар.

Тожу районнуң Сыстыг-Хемде ыяш ажыл-агый чери бар. Аңаа профэвилел организациязын тургузар ужурлуг турбуже, профэвилел Соведи ол айтырыгны ийи чыл иштинде «өөренип көрүп» келгеш, кандыг-даа хемчег албаан деп ол райондан келген төлээ эш **Тамдың-оол** саналынга чугаалаан. Каа-Хем районнуң Бай-Сөөтте бүдүрүлге чериндан келген төлээ эш **Хорунжин,** ол районнуң Сарыг-Сеп МТС-тен келген төлээ эш **Матвеев** олар ажылчыннарның болгаш албан хаакчыларның культурлуг негелделерин хандырар ажылдың ол черлерде багай тургустунганын, ол байдал профэвилелиниң область Совединге билдинер турда-ла хемчег албаанын чугаалааннар. Чижээлээрге, Сарыг-Сеп МТС-те профэвилел организациязында бот-тывынгыр уран-чүүлдүң коллективи чүгле көрүлде үезинде ажылдааш, ам ажылын барык соксадып турар.

Чөөн-Хемчик райондан келген төлээ эш **Сытин** саналынга профэвилел обкомнары болгаш профэвилелдериниң область Соведи-даа күш-ажылдың хоойлузун үреп турар чоруктар-биле кошкак демисежип келгенин чугаалаан. Төлээ эш **Сагалаков** (Кызыл хоорай) саналынга профэвилелдериниң область Совединиң ажылының канцеляржы-бюрократсыг методун шыңгыы шүгүмчүлээн. Профэвилелдериниң область Совединиң даргазы эш Воеводин биле Советтиң харыысалгалыг секретары эш Голунов олар отчёттуг үениң иштинде кайызы-даа районнарже чүгле үш катап чорааны оларның профэвилел организацияларындан хоорук, боттуг удуртулганы боттандырбайн турганын херечилеп турар. Олар боттарының ажыл-чорудулгазын кабинеттерге хөй санныг медээлер чыырынга, айтыышкыннар бижиринге эртирип, советтиң аппарадын дириг, боттуг ажылче эвес, база ынаар угландыр тургусканнар. Олар эвилелдер аразының область конференциязын үзер часканнар, чер-черде ажыл-херектиң байдалын билбес болганы-биле отчёт илеткелди обкомнарның конференцияларынга илеткелдерден хевээр дүжүрүп алганнар. Ол хирезинде-ле аппараттың ажылдакчыларының конференцияга отчёттуг илеткелди белеткээр тооп көрбээннер.

Профэвилелдерниң область организациязы магазиннерниң болгаш хөй-ниити чемненилге черлериниң ажылынга ниитиниң контролюн тургуспаанындан бо талазы-биле дыка улуг четпестер бар бооп турарын төлээ эш **Чанчин** (Ээрбекте хөмүр даш шахтазы) саналынга чугаалаан. Төлээ эш **Горбунов** (областың кадык камгалал килдизи) Совет күш-культура болгаш спорт херээн удуртпайн келгенин, эки-туранып «Искра» деп спорт ниитилелиниң удуртулгазынга ону канчап-даа хандырып шыдавас, моральга удур чоруктарны каш удаа кылган Шараборовту тургузуп келгенин бурзу шаап шүгүмчүлээн.

Отчёт илеткелдиң талазы-биле шупту 24 кижи санал берген.

СЭКП Тыва обкомунуң бир дугаар секретары эш **С. Тока** база санал берген.

Отчёттуг илеткелдиң талазы-биле доктаалды конференция хүлээп алган.

Конференция организастыг айтырыгны чугаалажырынче киргеш, профэвилелдериниң область Совединиң удуртулгазын хандырып шыдаваан эштер Воеводин биле Голунов оларны профэвилелдериниң область Совединге соңгуваан. Профэвилелдериниң область Совединиң кежигүннерин, область Совединиң ревизия комиссиязының кежигүннерин соңгаан. Март 31-де конференциядан соңгуткан область Совединиң бирги организастыг пленуму болуп эрткен. Профэвилелдерниң область Совединиң даргазынга эш **Н. Намай,** харыысалгалыг секретарынга эш **А. Матюшев** олар соңгуттурганнар.

Сталин аттыг колхозта

ЧЫРЫҚ-БУЛУҢ. **(Телефон-биле).** Улуг-Хем районнуң Эйлиг-Хемде Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы Ооруг-Бажындан 200 кубометр тудуг материалын кескеш, машина оруунче сөөртүп алган. Ооң 19 кубометрин дилип, 7 чурттарга бажыңнарының ыяжы-биле катай колхоз төвүнде сөөртүп эккелген.

Хову бригадазының үрезин арыглап турар бөлүү эш Тавакайның удуртулгазы-биле 270 центнер ажыг кызылтас үрезинин болгаш 122 центнер өске-даа культураларны чажарынга белен кылдыр арыглап доосканн. Хову бригадазының кежигүннери эштер Чүсүк, Шулуун олар тарылга шөлүнге 66 тонна өдекти бөлүп, төккен.

Тудуг ыяжының белеткели

Эрзин районнуң колхозтары бо чылдың планынга көрдүнген 170 чаа тудугларынга 10 муң кубометр тудуг материалын белеткээр тургаш, ону ажыр күүсеткен. Ооң иштинде 19816 чудуктарны сомнап чонгаш, ооң 11 муң кирезин колхозтарның төвүнде сөөртүп алган.

Районнуң 4 колхозтары ол ажылдарда 154 кижилиг 5 бригадаларны тургускаш, ында 225 аттарны болгаш 3 автомашиналарны быжыглап тургускан.

Нарында «Коммунизмче орук» колхоз тудуг материалын планындан ажыр белеткээш, 50 хуузун сомнап чонуп алган, белеткээн бүгү ыяштың 40 ажыг хуузун колхоз төвүнде дүжүрүп ап, ол талазы-биле районда дээре черни ээлеп турар.

Культура-чырыдыышкын ажылдакчыларының семинары

Чоокта чаа Кызыл районнуң культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының семинары болуп эрткен.

Семинарга «Чуртка тараа бүдүрерин улам ыңай көвүдедириниң база кур болгаш курукканн черлерни шиңгээдип алырының дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалының дугайында, картофельди дөрбелчин-уяланчак олуртуп тарыырының болгаш ногаа тарылгазының дугайында лекцияларны номчаан.

Часкы тарылга ажылының үезинде культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының сорулгаларының дугайында кичээлдерни база эрттирген.

К. ХЕРТЕК.

ЭРЕСТИГ АНЧЫ

Тожу районнуң «Май бири» көдээ ажыл-агый артелиниң аңчызы К. Дажы-Серен колхозтуң тургустунганындан бээр аң-өлүктен дыка хөй орулганы киирген.

Ол, 1952—1953 чылдарның аңныыр сезонунда 29 кишти, 5 буурну, 40 эликти, 8 адыгны өлүргеш колхозка дужааган.

Эш К. Дажы-Серен февраль айда 4 бөрүнү өлүрген болгаш 2-ни балыглаан.

А. ДОРЖУ.

ҮШКҮ УЛДУҢДА ШКОЛАЛАРДА ӨӨРЕДИЛГЕ ТҮҢНЕЛДЕРИ

Эге школаның ажылында чедиишкиннерни быжыглаар

Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозта эге школа өөредилге чылының үшкү улдуңунда биче эвес чедиишкиннерлиг болган.

Ук школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылының деңнели ийиги улдуңдаазындан элээн бедик болган. Башкыларның талазындан өөреникчилерниң өөредилгезиниң шынарын бедидер дээш күжениишкинниг ажылдап, уругларның ада-иелери-биле быжыг харылзааны тудуп келгениниң түңнелинде багай демдектерниң саны оранчок кызырылган.

Башкылар Даваа-Доржу, Каракыс, Даваа оларның башкылап турар класстарында өөредилгениң түңнелдери эки болуп, багай демдектерлиг чаңгыс-даа өөреникчи чок болган. Школада комсомол, пионер организациялары өөредилгениң шынарын бедидер болгаш сагылга-чурумну быжыглаар талазы-биле башкыларның ажылынга биче эвес дузаны көргүзүп, өөреникчилер ортузунга класстан, школадан дашкаар өөредилге-кижизидилгелиг ажылды эки организастап келген.

К. ХЕРТЕК.

Чедиишкиннерни улам быжыглаар

Сүт-Хөл районнуң Сүт-Хөл эге школазы өөредилге чылының үшкү улдуңун чедиишкинниг дооскан. Ол школаның башкылары өөреникчилерге быжыг биилерни баарының талазы-биле биче эвес күштерни үндүргени билдингир.

Школаның өөреникчилериниңден Оржуңмаа, Чадаңмаа, Шагдыр-оол, Байлак, Хураган-оол, Барыңмаа олар улдуң түңнелинде бүгү эртемнерге чүгле «4», «5» демдектерлиг өөренгеннер. Өөредилгениң шынарын бедидери дээш демисешпишаан, школаның башкылары эштер Серен, Доржу, Жаворонкова олар тус-тус класстарының, башкылап турар эртемнериниң талазы-биле бедик көргүзүглерни чедип алганнар.

Ынчалзажок чедиишкиннер-биле чергелештир четпестер бо улдунда база бар болган. Чамдык башкылар кошкак өөредилгелиг өөреникчилер-биле немелде кичээлдерни негелдезинге чедир организаставайн турарындан чамдык класстарда багай демдектериниң саны ам-даа эвээжевээн. Башкылаашкынның деңнели куду. Башкыларның дуржулга солчуушкунун четпес организастаан.

Ам арткан дөрткү улдунда болгаш часкы экзаменнерге эки билиглерни бээр дээш башкыларның талазындан күжениишкинниг ажылды чорудары, ада-иелер-биле быжыг харылзааны тудары эргежок чугула.

М. БЕГЗИВАА.

Өөредилге-кижизидилгелиг ажылды бедик деннелче

Бай-Тайга районнуң Тээли чедиишкилдиг школазы бо өөредилге чылының үшкү улдуңунуң түңнелин үндүрген. Түңнелде школаның 6 «а», 3 «в» болгаш 2 «б» класстарының башкылары эштер Т. Осокина, И. Сенден, О. Анай олар кошкак өөреникчилерге үргүлчүүң боттуг дузаламчызын көргүзүп, немелде кичээлдерни чорудуп тургаш, боттарының класстарынга эки өөредилгени чедип ап шыдааннар.

Ындыг-даа болза, чамдык-класстарның башкылары кошкак өөренип турарлары-биле немелде кичээлдерни четпес чорутканындан үшкү улдунда школаның бүгү 563 өөреникчилериниңден 151 кижи багай демдектерлиг болган. Бо багай өөренгеннериниң нургулайы бешки класстарга хамааржып турар.

Өөредилге чылының арткан улдуңунда ол класстарның башкылары кошкак түңнелди көргүскен өөреникчилерже кол кичээнгейни салып, олар-биле немелде кичээлдерни чорудуп тургаш, багай демдектерни чок кылырының, өөредилгениң бедик шынарын чедип алырының бүгү арга-хемчеглерин алыр ужурлуг.

Д. ДАРДАШ.

Школага ада-иениң ролюн бедидер

Өвүр районнуң Саглы школазының чамдык ада-иелери өөреникчи уругларын бүгү тала-биле кижизидип, башкыларның эки дузалакчылары болуп турарлар. Чижээ, Балчый-оол, Чондан, Сарыг-оол, Бүргүт олар школа-биле үзүктел чок харылзааны тудуп, уругларын эки идик-хеп, аъш-чем-биле хандырып, бот-кичээлдерни үргүлчү кылдырып турарлар. Ооң түңнелинде оларның уруглары эки өөредилгелиглерниң санында киржип турар.

Ооң-биле чергелештир чамдык ада-иелерден боттарының уругларының өөредилгезинге сагыш салбас, харын үргүлчү өг ажылы кылдыртыр чоруктар бар. Ындыг ада-иелерге эш Ыт-оолду болгаш коммунистер Балчын-Даваа, Дамдан оларны киирип болур.

Т. ШАГДЫР-ООЛ.

ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма өг-бүлезинде

СОЦИАЛИСТИГ ЛИТВА

★

К. ПРЕЙКШАС,

Литва ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы

★ ★

...ниң Төрээн чуртувус болза, хөй ...алдыг социалистиг улуг күрү... ...р. Коммунистиг партияның ...газы-биле ССРЭ-ниң бүгү ... ханы акы-дуңма найыралмунизм тургузуушкунунуң ...таа аажок улуг сорулгала...ышкинниг шиитпирлеп, со...рниң материалдыг чаагай ...гаш культурлуг деңнелин ...лыш чок бедидерин чедип ап ...турар.

Бистиң социализм тиилээн чуртувуста улустарның тургустунган найыралы ышкаш ындыг найыралды төөгү билбес. ССРЭ-ниң улустарының бузулбас найыралы болза, совет эрге-чагырганың улуг чаалап алыышкыны, Коммунистиг партияның ленинчи-сталинчы национал политиказын чайгылыш чок боттандырганының түңнели болур.

Совет тургузуг болза, улустуң бүгү материалдыг болгаш сагыш-бодал күштериниң соксаал чок өзүүшкүнү, демиселге болгаш тудуп тургузуушкунга бистиң улустарывыстың бот-боттарынга акы-дуңма дузаламчызы болза, Литва ССР-ниң, өске эвилелдешкен республикаларның чижээнден илдең көстүп турар. Совет тургузуг болза, амыдыралдың болгаш культураның капитализм үезиндеги улустуң эрге-шөлээ чок деңнели-биле канчап-даа деңнежип болбас ындыг деңнели болур.

Литва улус америк-англи империалистерниң колонизаторжу, улуска удур политиказын бодунга чүктеп эрткен. Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга орус пролетариаттың тиилелгезинге сорук кирген бистиң улузувустуң Литвага чаалап алганы аныяк Совет эрге-чагыргазын литва буржуаз националистериниң дузазы-биле олар 1918—1919 чылдарда чок кылганнар. Буржуаз Литваның сатыныкчы чагырыкчыларының дузазы-биле олар ийи он чылдарның иштинде бистиң чуртувусту хилинчектеп, ооң улузун үптеп турганнар. ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма дузаламчызы-биле литва улус 1940 чылда капитализмден хосталырын чедип алган, Совет эрге-чагырганы катап эгиткен болгаш ССРЭ-ниң улустары-биле чаңгыс-аай Совет социалистиг күрүнеге катап каттышкан.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында, кажан гитлерлиг Германия Литваны түр эжелеп алганда, бистиң улуска национал буураашкынның болгаш кулданыышкынның айыылы турган. Литва улуска дузалажыры-биле улуг орус улус болгаш өске-даа совет улустар келген, ынчангаш Литва фашистиг дарлалдан хостатынган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың үргүлчү сагыш-салыышкынының, ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма дузаламчызының ачызында буржуаз диктатураның човулаңныг халавы — экономиканың болгаш культураның хожудаашкыны узуткатынган, дайынның Литвага болдурганы кадыг-берге үрегдээшкиннери чок кылдынган.

Төөгүлүг кыска хуусаада Совет Литваның ажыл-агыйынга болгаш культуразынга канчаар-даа аажок улуг өскерилгелер болган. Хожудап чыдып калган көдээ ажыл-агыйлыг чурт турганындан ол чечектелип турар индустриал-колхозчу, мурнакчы социалистиг национал культуралыг совет республика болуп хуулган.

Буржуазтыг Литвага чүгле кустарлыг техникалыг, ажылчыннарның аар-берге, албадалдыг күш-ажылдыг бичии-бичии заводчугаштар бар турган. Совет Литвада ажылчыннарның күш-ажылын чиигедип турар бирги чергениң техниказы-биле чепсегленген хөй талаларлыг социалистиг үлетпүр тургустунган, чүгле дайын сөөлүндеги бешки беш чылдарда безин Литва ССР-де 180 ажыг улуг-улуг үлетпүр бүдүрүлгелери туттунган. Ам республикада электроэнергияны, металл кезер станоктарны, бус хоолайларын, хем судноларын, электро-моторларны, электрилиг санакчыларны, будулга аппараттарын, чадаг-тергелерни, одалга хоорзаларын, радиаторларны кылып турар. Удавас амыдыралга ажыглаар соодукчуларны, довурак-доозун сорудукчуларын, хеп чуур машиналарны болгаш улус хереглелиниң өске-даа чүүлдерин бүдүрүп эгелээр чаа-чаа бүдүрүлгелер туттунуп турар. Ол бүгү продукция буржуаз Литвага сагыш-бодалга безин турбаан. Үлетпүрнүң бот-деңзизи республиканың улус ажыл-агыйының продукциязының ниити хемчээлинге 60 хуу ажып турар.

Бешки беш чылда үлетпүрнүң бүдүрүп үндүрүүшкүнүнүң темпилерин дүргедедири баш бурунгаар көрдүнген. Судно тудуунуң, хоолайлар тудуунуң, станок тудуунуң, электромашина тудуунуң улам ыңай хөгжүлдези көрдүнүп турар. Электростанцияларның четкизи болгаш күчү-шыдалы улгадыр. Чоокку чылдарда Неман хемге республикада эң улуг Каунастың гидроэлектростанциязының тудуу эгелээр. 1955 чылдың төнчүзүнде үлетпүрнүң бүдүрүп үндүрүүшкүнүнүң деңнели республикага ниитизи-биле 1950 чылга деңнээргe ийиден ажыг катап улгадыр.

Эрткен чылын Совет Литваның үлетпүрү бурунгаар дыка базымны кылган. Чаа-чаа янзы-бүрү бүдүрүлгелер, а ол ышкаш чиик үлетпүрнүң торгу пөс аргыыр, хөвең-саазын, дүк кылытыг пөстер кылыр болгаш өске-даа адырлары тудуушкунда кирген. Литваның ажылчы чоннары, бүгү совет улус ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязының шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш кызымаккай демисежип, улус хереглелиниң бараннарын бүдүрүп үндүрерин улгаттырып, продукцияның шынарын экижидип, ооң бот-үнезин чиигедип турар.

Ол чедиишкиннерни чедип алырынга улуг рольду орус болгаш ССРЭ-ниң өске-даа улустарының акы-дуңма дузаламчызы ойнаан. Эвилелдешкен совет республикалар Литваже эң чаа хевирниң машиналарын, дериглерни болгаш чиг этти; РСФСР — автомашиналарны, тракторларны, металл ажылдап кылыр станоктарны, бус хоолайларын, локомобильдерни болгаш өске-даа нарын механизмнерни; Украина —пөстаавы үлетпүрүнге дерилгелерни; Белоруссия—ыяш ажылдап кылыр станоктарны, чуугун боду дүжүрер күчү-шыдалдыг чүүк машиналарын; Азербайджан — нефть продуктуларны база өске-даа чүүлдерни чорудуп бөрип турар. Ооң-биле кады Литва ССР акы-дуңма республикаларже үлетпүр продукциязының янзы-бүрү хевирлерин чорудуп турар.

Үндезин социал-экономиктиг чаартыышкыннар литва көдээге болган. Литва тараачыннар 4—5 чылдар иштинде-ле Коммунистиг партияның айытканы социалистиг хөгжүлдениң оруунче мөңгези-биле кирген. Совет эрге-чагырга, колхозчу тургузуг Литваның тараачыннарын хөй чүс чылдардагы човуладан хостаан, чаржынчыг чединмес чоруктан оларны чайлаткан. Ам үеде республикада 2.260 улгаттыр каттыштырган колхозтар санатынып турар. Оларның бирээзи-ле чүс-чүс тараачын өг-бүлелерни каттыштырып турар, ортумаа-биле 2.000 гектар черлиг болгаш улуг хөй адырларлыг ажыл-агый болуп турар.

Акы-дуңма совет республикалар Литваның колхозтарын болгаш совхозтарын кайгамчыктыг көдээ ажыл-агый техниказы-биле хандырган. Ам Литва ССР-де дыка хөй санныг тракторларлыг, боду чоруур комбайннарлыг, лён комбайннарлыг болгаш өске-даа нарын көдээ ажыл-агыйларлыг 132 машина-трактор станциялары ажылдап турар.

Сөөлгү ийи чылдар иштинде Литвага колхозтар аразының элээн каш электростанциялары туттунган. 1953 чылда Дрисвяты хөлге үш республикаларның: Белоруссияның, Латвияның, Литваның колхозчуларының тутканы «улустарның найыралы» деп гидроэлектростанциязы ажыглалга кирген. Ол тудугга совет улустарның ленинчи-сталинчы найыралы бодунуң боттуун тыпкан.

Дайын сөөлүндеги үеде Литваның көдээ ажыл-агыйы бодунуң хөгжүлдезиниң темпизиниң талазы-биле Голландияның, Данияның болгаш өске-даа капиталистиг күрүнелериниң көдээ ажыл-агыйының эң эки хөгжүлдезиниң чылдарындагы чедип алыышкыннарын ыракта мурнаан. Чижээ, Данияга кызылтас тарылгазы 1949 чылда дайын мурнундагызындан 34,2 хуу эвээш болган, Литва ССР-ге дайын сөөлүндеги чылдарда кызылтас тарылгазы барыкла 60 хуу улгаткан. Данияны ээлеп чагырыышкынның үезинде мал ажылы когаралга таварышпаан хирезинде-ле, хаваннарның баш саны дайын сөөлүндеги чылдарда доктаамал кудулап турган болгаш 1950 чылда 1929 чылдың деннелиниңден куду турган. Литва ССР-ге хаваннарның баш саны 1953 чылдың октябрь 1-де дайын мурнундагы сөөлгү чылда турган хаваннарның баш санын 19,9 хуу ашкан.

Колхозтарның акша орулгазы чыл келген тудум-на улгадып турар. Чүгле 1952 чылда 1950 чыл-биле деңнээрге, ол орулгалар 80 ажыг хуу өскен.

Ынчалзажок республикада көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң хемчээли чоннуң өзүп турар негелделерин...ден ам-даа дыка хожудап турар болгаш колхоз тургузуунда салдынган аргаларга дүүшпейн турар. СЭКП Төп Комитединиң сентябрь Пленуму чурттуң көдээ ажыл-агыйының бүгү адырларын күштүг көдүрериниң калбак программазын ажылдап кылган. Литваның колхозчулары, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылдакчылары бүгү совет улус-биле кады чоокку ийи—үш чылдарда чонга продуктуларның элбекшилин болгаш үлетпүрге чиг-этти чуртка тургузар төлээде партияның айытканы хемчеглерин күүседир дээш демисежип турар.

Литва ССР-ниң социалистиг экономиказының ниити көдүрлүүшкүнүнге үндезилээш, республиканың ажылчы чоннарының материалдыг чаагай чоруу чыл келген тудум-на экижип, оларның культуразы бедип турар. Улустуң хереглелиниң эки

(Төнчүзү 4-кү арында).

Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының дөрткү съездизи

БЕРЛИН. Германияның Социалистиг чаңгыс-аай партиязының дөрткү съездизиниң апрель 1-де эртенги хуралы ГСЧП-ның Төп Комитединиң Политбюро кежигүнү эш К. Ширдеванның даргалааны-биле ажытынган. Дүүн март 31-де съездиниң адрезинге Герман Демократтыг Республиканың демократтыг партияларындан база массалыг организациялардан, бүдүрүлгелерден болгаш албан черлеринден ийи муң хире байырлыг чагаалар келген деп ол медеглээн. Дарга хуралда аалчылар болуп олуржуп турар Герман Демократтыг Республиканың улус палатазының даргазы И. Дикманга, Герман Демократтыг Республиканың премьер-министриниң оралакчызы, либерал-демократтыг партияның даргазы Г. Лохка, Герман Демократтыг Республиканың премьер-министриниң оралакчызы, христиан-демократтыг эвилелдиң даргазы О. Нушкеге болгаш өскелерге-даа байыр чедирген.

Апрель 1-деги хуралга бир дугаарында В. Ульбрихт аттыг «Лейна» деп химия комбинадының директору Ширмер санал берген. Герман Демократтыг Республиканың тайбың тургузуушкунунга чугула салыышкын болур бүдүрүлгениң коллективиниң бүдүрүлгечи чедиишкиннериниң дугайын чугаалавышаан, интеллигенция-биле кижизидилге ажылынга ооң соонда од доктаагаш, «Лейна» комбинатты немец улустуң холунга Совет чазактың дамчыдып бергенинин дугайын өөрүп четириишкин-биле чугаалаан.

Ооң соонда дарга байыр чедирери-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Президиумунуң кежигүнү, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш А. И. Микоянга сөс берген. Ол индирге үнүп келирге съездиниң киржикчилери Совет Эвилелиниң Коммунистиг улуг партиязынга алдар кылдыр, улуг совет улуска алдар кылдыр диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыныбиле ужурашкан.

А. И. Микоянның чугаазын болгаш ооң номчааны ГСЧП-ның дөрткү съездизинге СЭКП ТК-ның байырын съездиниң киржикчилери улуг кичээнгей-биле дыңнаан. Адыш часкаашкыннары залга удаа-дараа чаңгыланып турган. Съездиниң мурнунга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының байыры дээш, база А. И. Микоянның чугаазы дээш чүректиң ханызындан өөрүп четириишкинни съездиниң мурнундан К. Ширдеван илереткен. Төлээлериниң болгаш аалчыларның диңмиттиг адыш часкаашкынының адаа-биле ол СЭКП-ге алдар кылдыр, улуг совет улуска алдар кылдыр, немец болгаш совет улустуң аразында бузулбас найыралга алдар кылдыр йөрээлдер салган. Төлээлер туруп келгеннер. «Фрейндшафт»—«найырал» деп кыйгылар үр үениң дургузунда үнүп турган.

Дарга К. Ширдеван Кыдаттың Коммунистиг партиязының төлээлекчизи, Кыдат Улус Республиканың Герман Демократтыг Республикада элчини Цзы Пын-фэйге сөс берген. ГСЧП-ның дөрткү съездизинге Кыдаттың Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң байырын ол номчаан. Съездиниң киржикчилери Кыдаттың Коммунистиг партиязынга, улуг кыдат улуска база немец болгаш кыдат улустарның аразынга найыралга алдар болдурган йөрээлди салган.

Эртенги хуралга Германияның Коммунистиг партиязының баштаар черинин кежигүнү Фриц Рише байыр чедирип чүве чугаалаан. Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннарының болгаш бүгү немец улустуң чаагай чоруунга съездиниң ажылының чедиишкиннерлиг болурун ГКП-ның мурнундан ол күзээн.

Эртенги хуралга ол ышкаш Галлада университеттиң ректору профессор Штерн, Шарлотте, Прассе («Висмут» бүдүрүлге) болгаш өскелер-даа чүве чугаалааннар.

Францияның Коммунистиг партиязындан Францияның компартиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү Вальдек-Роше съездиге байыр чедирген.

(СЭТА).

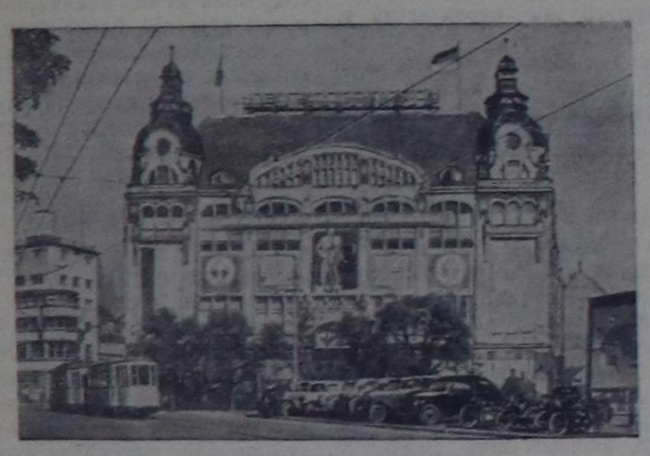

Герман Демократтыг Республикада садыг черлери улам калбарып турар.

Чурукта: Эрфуртта универмаг тың бажыны.

Фото центральбильдии.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң хуралының дугайында дыңнадыг

ВЕНА. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң хуралы март 28—30 хүннеринде Венага болуп эрткен. Бюро мооң дараазында документилерни хүлээп алган:

1. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң резолюциязы.

2. Европаның улустарынга кыйгырыг.

3. Атомнуг чепсектиң дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң декларациязы.

(СЭТА).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң резолюциязы

ВЕНА. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң хуралынга дараазындагы резолюцияны хүлээп алган:

Соок дайынның үр чылдарының соонда чазактарның аразынга чугаалажыышкыннарны эгелээрин хөй-ниитиниң санал-оналы албадапкан. Ол чугаалажыышкыннар чедиишкиниг болурун ол күзеп турар, ол ону чедип ап болур.

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң Берлинге болган чөвүлел хуралы улустарның тайбыңче тура-соруунуң чедиишкини болган. Чугаалажыышкыннар болдунар аргалыын ол көргүскен. Чепсегленишкиннерни кызырарының айтырыын чугаалажып көрүлдеге база дагын тургускан. Беш улуг күрүнелериниң болгаш өске-даа сонуургалдыг күрүнелериниң киржилгези-биле ыраккы чөөн-чүк айтырыының талазы-биле Женева чөвүлел хуралын эрттирер дугайында дугуржулга чедип алдынган.

Ынчангаш делегейни чарып турар маргылдаалыг айтырыгларның талазы-биле таарымчалыг шиитпирлерни база дагын тывар төлээде, байдалдар тургустунган.

«Европаның камгалал ниитилежилгезинин» иштинге хамыктың мурнунда Барыын Германияны катап чепсеглээриниң дугайында негелде болза, тайбыңга шаптык болгаш улуг кыжаныг болуп турар дээрзин ам хөй-ниитиниң санал-оналы тодаргайы-биле көрүп турар. Болдунар аргалар билдингир: бир-ле болза, «европаның камгалал ниитилежилгези» тургустунуп, Европа бот-бодунга удурланышкак ийи кезектерге чарылган артып, база ооң хараазы-биле дайынның айыылы улгадыр, бир-ле болза, бирээзин бирээзи тергиидээриниң оралдажыышкынын тургузарын бодавайн, бот-боттарының айыыл чок чоруун болгаш бүгү Европага тайбыңны хандырарын магадылаар сорулга-биле Европаның бүгү күрүнелери каттыжар.

Мындыг байдалдыг турда, Бикиналарга водородтуг бомбаның чазылдырыышкыны, чамдык күрүне ажылдакчыларының атомнуг дайынны өскүдер дээр кыжаныышкыннары, Вьетнамда дайынны күштелдирери, Латин Американың, Ортаакы болгаш Чоокку Чөөн-чүктүң чурттарынга хамаарыштыр ыйыышкын улустарны коргудар сорулганы салып турар. Японияны катап чепсеглеп турары, сөөлгү үеде Испанияда америк базаларны тургузуп турары, Пакистанның национал хамаарышпас чоруунга болгаш Индияның айыыл чок чоруунга удур Пакистан-биле шериг дугуржулгаларының төлевилелдери улустарны болдунган фактыларның мурнунга тургузарының оралдажыышкыны болуп турар.

Оларның негеп турар чугаалажыышкыннарының түннелдерин ындыг янзылыг үүлгедиишкиннерниң айыылынга хөй-ниитиниң санал-оналы киирбес. Францияга болгаш Италияга «европаның камгалал ниитилежилгезин» хүлээп албас кылдыр, ынчангаш герман айтырыгны мырыңай тайбың шиитпирлээринге чедир, Берлинге чугаалажыышкыннарны база дагын чорударын ол албадап шыдаар. Ол атомнуг чепсекти хоруг-даарын негеп болгаш чедип ап шыдаар. Национал хамаарышпас чоруктуң хүндүлеп көөрүн, бүгү-ниити чечектелиишкинге эргежок чугула, бүгү чурттарның аразынга экономиктиг болгаш культурлуг солчуушкунну негеп болгаш чедип ап шыдаар. Ол Женева чөвүлел хуралының чорудулгазынга шиитпирлиг саңлдарны чедирип шыдаар.

Бир-ле дугаарында кады чыглыр беш улуг күрүнелер өске-даа сонуургалдыг күрүнелер-биле кады Ыраккы Чөөн-чүкке ниити айыыл чок чоруктуң дугайында дугуржулганы чедип ап болурлар. Ол айыыл чок чорук—хамаарышпас чоруу үүлдүг деп көрдүнер, а айыыл чок чоруу магадылатынган болур Азияның бүгү чурттарының аразынга харылзааларны чогумчударының түннелдеринде хандыртынган туруп болур. Корея тайбың аргабиле каттышкан болгаш даштыкы шериглерни үндүргениниң соонда бодунуң салым-чолун боду хостуг шиитпирлээр ужурлуг. Индий-Кыдатта дайынны доп-дораан соксадыры Франция биле Вьетнамның демократтыг Республиказының аразынга чугаалажыышкыннарны эгелээриниң аргазын бээр.

Женева чөвүлел хуралы улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының болгаш чепсеглениишкиннерни дүжүреринин оруунга чугула үе-чада болур болгаш ындыг болур-даа ужурлуг.

Бо байдалдарда, майның төнчүзүнде Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң онза сессиязын чылдырары эргежок чугула деп Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели санап тур. Ол сессия Берлинге болур.

(СЭТА).

Европаның улустарынга Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң кыйгырыы

ВЕНА. Венага Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң хуралынга Европаның улустарынга дараазындагы кыйгырыгны хүлээп алган:

«Европаның камгалал ниитилежилгезин» улустарга доңнаштырар дээр күзел «европа айтырыын» тайбың шиитпирлээриниң оруунда кол моондак болуп турар деп чүвени берлиң чөвүлел хуралы бүзүреткен.

«Европаның камгалал ниитилежилгези»—ол дээрге, өжээннешкек ийи лагерь кылдыр чарлыышкынга таварышкан Европа болгаш чепсеглениишкиннерни күштелдиреринин угланыышкынын үргүлчүлээри-дир.

«Европаның камгалал ниитилежилгези»—ол дээрге, Европаның төвүнге герман милитаризмни дагын төрүтүндүрери-дир.

«Европаның камгалал ниитилежилгези»—ол дээрге, Европада чурттап турар кижи бүрүзүнге өлүмнүг кыжаныышкын-дыр. Ол дээрге, одаг бүрүзүн үрегдээриниң кыжаныышкыны-дыр.

Европага эгелеп тургулаан делегейниң ийи дайыннарының таварыштырганы аар човулаң-бергелерни боттарынга чүүктеп эрттирген Европаның улустары делегейге тайбыңны камгалаары дээш ниити харыысалганың сагыш-сеткили-биле долдунган болур ужурлуг.

Европаның улустарынга чүгле чаңгыс орук— чарлыышкынның болгаш дайынның оруу ажык дээр чүве шын эвес. Оларның мурнунда өске орук, кандыг-бир тускай чурттуң тергиидээшкини чокка, национал хамаарышпас чорукту хүндүлеп көөрүнүң езузунга болгаш оларның боттарының күзел-чүткүлдеринге дүүштүр, чепсеглениишкиннерни бүгү-ниити кызырарының өзузунга Европаның бүгү күрүнелериниң аразынга коллективтиг айыыл чок чорукту орг[illegible]низастаарының оруу ажык.

Политиктиг болгаш социал корум-чурумнарның ылгалдары турзажок, Европаның бүгү күрүнелери: ол чурттарның тус бүрүзүнге тайбыңны камгалаар болгаш экономиктиг база культурлуг кады ажылдажылганы хөгжүдер деп ниити сонуургалдыг. Европада эр, херээжен кижи бүрүзүнүң хүлээлгези бөгүн тодаргай: «европаның камгалал ниитилежилгезинге» болгаш дайынга аштырыышкынны таварыштырары, Европага тайбыңны хандырары болур.

(СЭТА).

Тайбың талалакчыларын Швейцарияда истеп-сүрүп турары

БЕРН. Швейцарияның сураглыг хөй-ниити ажылдакчызы, тайбың талалакчыларының швейцар комитединиң даргазы Андрэ Боннарны саза тайбыңның өске ийи талалакчылары —Шарль Аффольттерни болгаш Фанни Гретерни судтаашкын Лозаннага эгелээн. Бо кижилер «Швейцарияга каража-когаралды чедирип турар хоралакчы ажыл-чорудулга» дээш буруудатырып турарлар.

Профессор Боннар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязынга киржири-биле Берлинче бар чорда ону швейцар полиция тудуп хоругдаан болгаш үжеп-чиндээн. Боннарга чораан кызыл крестиниң бүгү-делегей комитединиң ажыл-чорудулгазынга хамаарышкан документилерни болгаш материалдарны хунаап алган.

Аңаа чораан бүгү материалдар тускай шынарлыг деп профессор Боннарның медеглелин парлалгага чарлаан. Ылаңгыя, ол материалдар кызыл крестиниң бүгү-делегей комитединиң удуртулгазының Швейцарияның сан болгаш үлетпүр бөлүктери-биле харылзаалын чугаалап турарлар.

Тайбың талалакчыларын судтаарынга белеткел-биле холбаштыр Швейцарияга «профессор Боннарны болгаш демократтыг хосталгаларны камгалаарының шимчээшкини» улуу-биле калбарган. Ол шимчээшкиниң киржикчилери Боннарны ооң үзел-бодалы дээш судтаар дээн эрге-чаңыргаларның ажыл-чорудулгазын сойгалап илередип турарлар. Ол үзел-бодалдарны буржуаз бөлүктерниң чамдык төлээлекчилери баз[illegible] көргүзүп турарлар. Чижээ, Швейцарияда сураглыг журналист Пьер Б[illegible]гениң «Газетт де Лазаннга» бижээ[illegible]ни болза, эрге-чагыргалар Андр[illegible] Боннарны ооң үзел-бодалы дээш су[illegible]тап турар дээрзинге он швейцар [illegible]жилерниң тозу бүзүреп турар.

(СЭТА).

Японияның чепсектиг күштерин катап тургузуп турар

ШАНХАЙ. Японияның чепсектиг күштериниң катап төрүтүнүүшкүнүн көрүп турар чазактың хоойлу төлевилелин япон парламент чугаалажып турар.

Япония радиозунуң медээлээнин ёзугаар алырга, «национал айыыл чок чоруктуң эргелели» деп адаар эргелелдиң начальниги Кейкици Масухар парлалга-конференциязынга чүве чугаалавышаан, бо хоойлу төлевилелин ёзугаар Япония болза, боттары штабтарлыг кургаг черниң шериг-далай болгаш шериг-агаар күштерлиг болур деп медеглээн. Кургаг черниң армиязы 1954 чылда 6 дивизиялардан тургустунар болгаш аңаа катап тургустунган танк кезектери, а ол ышкаш аар артиллерия кезектери кирген турар. Дивизия бүрүзү үш чадаг шериг полкундан, артиллерияның болгаш сапёрнуң бир-бир полкуларындан тургустунган турар. Оларның бүрүзүнге тускай танк ротазы турар.

Шериг-далай флодунуң болгаш шериг ужар-үүлүнүң катап төрүтүнүүшкүнүнче улуг кичээнгей салдынып турар. Масухарның медеглелин ёзугаар алырга, келир саң-хөө чылының дургузунда Японияның шериг-далай күштери 47 чаа шериг корабльдерин алыр. Ооң түннелинде Японияның шериг флоду 246 дай[illegible]чы корабльдерлиг болур, а ооң т[illegible] нажтары барык-ла ийи катап у[illegible]дыр.

Бо чылдың дургузунда Япония[illegible] шериг-агаар күштери реактивти[illegible] требительдерни киириштирбиш[illegible] 260 самолёттарлыг болур. Яп[illegible]ның шериг күштериниң систем[illegible]га штабтар начальниктериниң [illegible]тышкан бөлүктери, шериг мате[illegible]дары садып алырының талазы[illegible] эргелел, тудуушкун эргелели б[illegible] шериг-албанныглар белеткээ[illegible] талазы-биле эргелел чижектиг[illegible]ындыг чаа организацияларны [illegible]гускан турар. 15 муң кижи сос[illegible] курлавырларны тургузуп тура[illegible]

Япон армияның эрги милит[illegible] кадрлар-биле долдунганының [illegible]зын Масухар билинген. «Н[illegible] айыыл чок чоруктуң корг[illegible] бүгү улуг офицерлериниң 50 [illegible] эрги император армиязының [illegible]лери болуп турар деп ол м[illegible] Шериг-далай флодунда э[illegible]ратор флодунуң офицерл[illegible] болуп турар. Оон ынай М[illegible] медеглээни болза, япон [illegible] санының өзүлдези-биле [illegible] бо чылын эрги офицерлериниң [illegible]рыышкыны дыка улгаткан турар.

(СЭТА).

Бонн болгаш париж керээлерге Хейс ат салган

ПАРИЖ. Барыын Германияның президентизи Хейс герман-эвилелчи керээге болгаш «европаның камгалал ниитилежилгезинин» дугайында керээге март 29-туң эртенинде ат салган деп Боннда Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизи дамчыткан.

(СЭТА).

Европага болгаш Сонгу Африкага чер шимчээшкини

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң медээзин ёзугаар алырга, март 29-та эртен Европаның болгаш Соңгу Африканың чамдык черлеринге чер шимчээшкини болган. Триестиниң обсерваториязы Триестиден мурнуу-чөөн чүкче 300 миль хире черге болган элээн каш улуг чер шимчээшкинин бижээн. Пратода итали обсерватория Греция биле Турция аразында районга болган хире чер шимчээшкинин бижээн.

Доркингиде (Суррей графствозу) англи сейсмолог Паллардының медеглээни болза, Англиядан 900 миль хире черге күштүг чер шимчээшкини болган. Чер шимчээшкини Испанияга болган деп Штутгартта даап бодап турар.

(СЭТА).

СОЦИАЛИСТИГ ЛИТВА

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

шынарлыг бараанны хөй апарган, чоннуң садып алыр аргалыы дыка бедээн. Улуг чурталга тудуу боттанып, хоорайлар болгаш районнар төптери чаагайжып турар.

Литвага буржуаз ёзу-чурумнуң сөөлгү чылдарында 890 эмчилер турган. Ажылчыннар болгаш тараачыннар медицина дузаламчызын албас турган. Ам үеде чонга халас медицина дузаламчызын 3000 хире эмчилер көргүзүп турар. Эмнелге-профилактиктиг албан черлеринде аарыг кижи чыдар оруннар саны үштен хөй катап улгаткан. Республикада 265 хире көдээ эмнелге черлери, амбулаториялар бар.

Литваның национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразы хайныышкынныг хөгжүп турар.

Буржуаз тергиидээшкиниң чылдарында ниити билиг школаларының четкизи соксаал чок кызырлып турган. Чижээ, 1925 чылдан 1939 чылга чедир 23 янзы-бүрү гимназиялар хагдынган. 1927 чылда бар турган 10 башкы семинарияларындан 1937 чылда үүгле 3 арткан. Советтиг Литвага үүгле дайын сөөлүндеги чылдарда ортумак школаларның саны буржуаз Литвага деңнээрге 4,5 катап, а чеди чыл школалары—30 катап улгаткан.

Республиканың дээди өөредилге черлери чылдың-на ийи муң ажыг тускай эртемниглерни белеткеп үндүрүп турар—ол болза, буржуаз тергиидээшкиниң бүгү 20 чылдарында белеткээни хире болур. Дайын сөөлүндеги чылдарда Литваның дээди өөредилге черлери болгаш техникумнары ниитизи-биле 23 муң хире аныяк тускай эртемниглерни белеткеп үндүрген.

Литва ССР-ниң эртемнер Академиязы чедиишкиниг ажылдап турар, аңаа үнелеп четпес дузаламчыны ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының болгаш эвилелдешкен республикаларның эртемнер академияларының эртемденнери көргүзүп турар.

Республиканың чогаалчыларының, чурукчуларының, композиторларының, театр ажылдакчыларының ортузунга улуг көдүрлүүшкүннү литва литератураның болгаш уран-чүүлдүң Москвага декадазының көргүзүү болдурган. Сөөлгү үеде Литва ССР-ниң күрүнеңиң опера болгаш балет театры «Далай эриинде» деп чаа национал балетти база литва улустуң алдарлыг партизан кызы Марите Мельникайтеге тураскааткан «Марите» деп национал операны чогаадып тургускан болгаш көргүзүп эгелээн. Литваның шии театрлары чаа шиилерни белеткеп турар. Литваның чурукчулары, скульпторлары, чогаалчылары, шүлүкчүлери декадага күжениишкиниг белеткенгеннер. Совет улустарның акы-дуңма найыралдажыышкыны литва литератураны байыдып турар.

Буржуаз Литвага боттуң национал кинематографиязы чок турган. Ам ол бар. Коммунистиг партияның үргүлчү дузаламчызы, ССРЭ-ниң акы-дуңма улустары-биле бузулбас найырал, мурнакчы орус кинематографияның байлак дуржулгазы долу метражтыг болгаш өңүүг фильмнерни үндүреринче, а ол ышкаш акы-дуңма республикаларның эң эки кинофильмнерин литва дылга очулдуруп тургузарынче литва кино ажылдакчыларының киреринге дузалаан. Литваның кино четкилери чыл келген тудум-на өзүп турар. Сөөлгү алды чылдарда хоорайларның кино четкизи ийи катап, а көдээнии—10 катап өскен.

Совет эрге-чагырга чылдарында үндүрүп турары ышкаш ол хире солуннар, журналдар, номнар кажан-даа шаандагы Литвага парлатынмайн турган. Республика солуннарындан аңгыда үлетпүрлүг төп бүрүзүнде-ле, район бүрүзүнде-ле солуннар парлатынып үнүп турар. Республикада янзы-бүрү 10 журналдар үнүп турар.

Литваның ажылчы чоннары марксизм-ленинизмниң чогаалдары-биле, орус классиктиг болгаш совет литератураның эң эки чогаалдары-биле боттарының төрээн дылының кырынга калбаа-биле таныжар арганы алган. Чүгле эрткен чылын безин ниитизи-биле 10.410 муң экземпляр тиражтыг 1.333 политиктиг болгаш уран-чечен литературалар парлатынган. Ол болза, 1939 чылда буржуаз Литвага парлатынган литературадан дөрт катап хөй болур. Оригиналдыг уран-чечен литература үндүрери өзүп турар. Бир эвес 1939 чылда үүгле 130 муң экземпляр ындыг литература үнген болза, 1953 чылда ону үндүрери 1.300 муң экземпляр болган. Литва совет чогаалчыларның эң эки чогаалдарын орус дылга очулдуруп турар болгаш ынчангаш Совет Эвилелиниң бүгү республикаларының ажылчы чоннарының ажыглалы апаар.

Улус ажыл-агыйының болгаш культураның хөгжүлдезинге Советтиг Литваның кайгамчыктыг чедиишкиннери Коммунистиг партияның национал политиказын чайгылыш чок боттандырганының ачызында, ССРЭ-ниң улустарының, чүнүң-даа мурнунда улуг орус улустуң акы-дуңма дузаламчызының ачызында болдунар аргалыг болган.

Ленинчи-сталинчы национал политиканың, социалистиг нацияларның бузулбас найыралының тиилелгезиниң көскү илерээшкини болза, төөгүлүг улуг болуушкунну—Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын байырлап турары болур. Бо хүннерде Литва ССР-ниң хоорайларында болгаш суурларында Совет Эвилелиниң улустарының акы-дуңмалышкы чоруунуң болгаш найыралының, бүгү акы-дуңма республикаларның, улуг орус улустуң дузаламчызының ачызында чедип алганы ажыл-агый болгаш культура чечектелиишкининиң дугайында лекциялар, беседалар база илеткелдер чоруп турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге болуп эрткен соңгулдалар совет улустарның бузулбас найыралының—бистиң Төрээн чуртувустуң күүү-шыдалының болгаш тиилетирбезиниң үндезинининиң чаа көскү демонстрациязы болган.

Литва улус ол найыралды моон соңгаар-даа бүгү хемчеглер-биле быжыглаар болгаш ССРЭ-ниң улустарының чаңгыс аай өг-бүлезинге коммунистиг ниитилелди тургузары дээш улам кызымаккай ажылдаар.

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Хзрыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал бөлүктериниң—3—88. харыысалгалыг секретарьның 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл- агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаңгыс бөлүктериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС—01732. Культура эргелелиниң типографиязы.